

หนึ่งศตวรรษปรีดี พนมยงค์

สันติสุข โสภณศิริ

หนึ่งศตวรรษปรีดี พนมยงค์

www.pridi-phoonsuk.org

Change**Fusion** **OPENBASE**.in.th

เนื้อหาทั้งหมดใน OpenBase ถูกเผยแพร่ภายใต้สัญญาอนุญาต Creative Commons Attribution-Noncommercial-Share Alike 3.0 Unported License ท่านสามารถนำเนื้อหาทุกชิ้นไปใช้และเผยแพร่ต่อได้ โดยต้องอ้างอิงแหล่งที่มา ห้ามนำไปใช้เพื่อการค้า และต้องใช้สัญญาอนุญาตชนิดเดียวกันนี้เมื่อเผยแพร่ผลงานที่ดัดแปลง เว้นแต่จะระบุเป็นอย่างอื่น

หนังสือตววรรษปรีดี พนมยงค์

สันติสุข ไสภณศิริ

สถาบันปรีดี พนมยงค์

จัดพิมพ์เนื่องในโอกาส

ครบรอบ ๑๐๐ ปี ชาตกาลนายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส

(๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๓ - ๒๕๕๓)

หนังสือตำราวิธีพนมยงค์

สันติสุข โสภณสิริ

หนังสือวิชาการชุด

ครบรอบ ๑๐๐ ปี ชาติกาลนายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส

เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ ๔๔๗-๗๔๖๒-๖๗-๕

พิมพ์ครั้งแรก ๒๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๐

จำนวน ๒,๐๐๐ เล่ม

ผู้จัดพิมพ์ : สถาบันปรีดี พนมยงค์

๖๕/๑ สุขุมวิท ๕๕ (ซอยทองหล่อ) เขตคลองเตย (ปณ.สันติสุข) กรุงเทพฯ ๑๐๑๑๐

โทรศัพท์ ๓๘๑-๓๘๖๐ - ๑ โทรสาร ๓๘๑-๓๘๕๕

ดำเนินการผลิต : สำนักพิมพ์มูลนิธิเด็ก

โทรศัพท์ ๘๘๑-๑๗๓๕ ต่อ ๑๐๕,๑๑๐ โทรสาร ๔๒๔-๖๒๘๐

พิมพ์ที่ เรือนแก้วการพิมพ์ โทรศัพท์ ๔๑๑-๑๕๒๓

จัดจำหน่าย สร้างสื่อ โทรศัพท์ ๒๗๕-๕๖๓๖

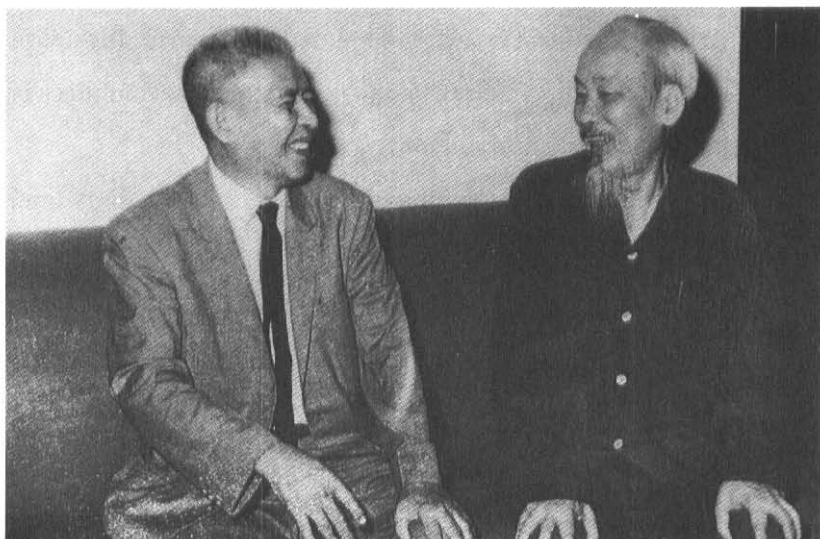
ค ำ น ำ

นายปรีดี พนมยงค์ ถือกำเนิดเมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๓ ในครอบครัวชาวนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตลอดชีวิตของนายปรีดิฯ ท่านได้ตั้งใจรับใช้ประเทศชาติและราษฎรไทย ด้วยสติปัญญาและความสามารถอย่างเต็มที่บำเพ็ญตนด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เพียบพร้อมไปด้วยความกล้าหาญและเสียสละไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรคใดๆ แม้จะเป็นการเสี่ยงภัยอันตรายต่อชีวิตก็ตาม ท่านรับสนองพระเดชพระคุณเป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัยจนได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้ายกย่องไว้ในฐานะรัฐบุรุษอาวุโส และสภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติแต่งตั้งให้เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์จนสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง

นายปรีดิฯ เป็นผู้ดำรงชีวิตเรียบง่ายและประหยัด อุทิศตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวมอย่างแท้จริงมีความศรัทธาและยึดมั่นหลักการของพุทธศาสนาทั้งในชีวิตส่วนตัวและในการปฏิบัติหน้าที่ราชการเพื่อให้เกิดสันติภาพและสันติสุขในหมู่ประชาชนและในบ้านเมือง

เพื่อแสดงกตัญญูแก่ผู้ที่ต่อผู้กระทำคุณประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติและประชาชนด้วยความซื่อสัตย์สุจริต อันพึงเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชนของชาติ ในอันที่จะทำนุบำรุงบ้านเมืองให้เจริญก้าวหน้าต่อไป อีกทั้งเพื่อให้นานาชาติได้ตระหนักในคุณงามความดีของสามัญชนคนไทยคนหนึ่ง ซึ่งได้กระทำคุณประโยชน์อันสูงส่งให้แก่ประเทศไทย และแก่โลกอันควรได้รับการยกย่องสรรเสริญ หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนจึงถือเอาโอกาสที่นายปรีดี พนมยงค์จะครบรอบ ๑๐๐ ปีชาตะกาลในวันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๓ นี้เพื่อจัดกิจกรรมเฉลิมฉลองวาระอันเป็นพิเศษดังกล่าว

สถาบันปรีดี พนมยงค์

นายปรีดี พนมยงค์ กับ โฮจิมินห์ ถ่ายภาพเมื่อประมาณปี พ.ศ. ๒๕๑๙ ณ กรุงเทพมหานคร สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

ผลการประชุมคณะรัฐมนตรี

๒๑. เรื่องการเสนอชื่อศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ เป็นบุคคลสำคัญ
บรรจุไว้ในปฏิทินของยูเนสโก

คณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบตามที่กระทรวงศึกษาธิการ และทบวงมหาวิทยาลัยเสนอ ในการเสนอชื่อ ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ไปยังองค์การยูเนสโก เพื่อขอให้องค์การยูเนสโกบรรจุชื่อไว้ในปฏิทินการเฉลิมฉลองบุคคลสำคัญและเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ (Anniversaries of great personalities and historic events) เนื่องในโอกาสครบรอบ ๑๐๐ ปี แห่งชาตะกาล และให้ความเห็นชอบโครงการเฉลิมฉลอง ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ทั้งนี้ เนื่องจากในวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓ จะเป็นวาระครบรอบชาตะกาล ๑๐๐ ปี ของศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ อดีตผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง ผู้ซึ่งประกอบคุณงามความดีอันก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนและประเทศชาติ และมีบทบาทสำคัญในการพัฒนา ส่งเสริมและปลูกฝังจิตสำนึกในด้านการศึกษาสันติภาพ ตลอดจนประชาธิปไตยแก่ชาวไทยและชาวโลก และเป็นผู้ที่ได้สร้างคุณูปการอย่างใหญ่หลวงแก่ประเทศชาติ และราษฎรไทย โดยได้ปฏิบัติหน้าที่ราชการด้วยความซื่อสัตย์สุจริต กล้าหาญ เสียสละ ในตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน รัฐบุรุษอาวุโส นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงการคลัง และเลขาธิการคนแรกของสภาผู้แทนราษฎรสยาม อันจะเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชนของชาติที่จะทำนุบำรุงบ้านเมืองต่อไป

ประชุมเมื่อวันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๔๐

“อโถ สัจฉิณฺณสฺส ผลํ น นสฺสติ”

ผลของการที่ก่อสร้างไว้ดีแล้ว ย่อมไม่สูญหาย

หลวงประดิษฐมนูธรรม

หนึ่งศตวรรษปรีดี พนมยงค์

ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ บรรดาชาติมหาอำนาจตะวันตกได้แผ่
แสนยานุภาพมาสู่เอเชียได้และคาบสมุทรอินโดจีนอีกครั้ง หลังจากที่เคย
เข้ามาครั้งแรกเมื่อราว ๔ ศตวรรษก่อนหน้านั้น การแผ่แสนยานุภาพ
ของชาติมหาอำนาจตะวันตกในยุคนี้ต่างจากยุคแรกตรงที่ไม่เพียงเข้ามาเพื่อ
ล่าอาณานิคมและเผยแผ่ศาสนาเท่านั้น หากยังเข้ามาพร้อมกับลัทธิการค้า
เสรี ความก้าวหน้าทางวิทยาการแผนใหม่ และระบอบการปกครองแบบ
ปาเลียเมนต์ (Parliament) ด้วย

ประเทศไทย หรืออีกนัยหนึ่งราชอาณาจักรสยาม ได้รับผลกระทบ
จากการล่าอาณานิคมในช่วงศตวรรษนี้เช่นเดียวกับประเทศเพื่อนบ้านทั้งหลาย
นับตั้งแต่ต้องถูกบังคับให้เข้าสู่ตลาดการค้าเสรีของโลกด้วยการลงนามใน
สนธิสัญญาบาวริงพ.ศ.๒๓๙๘ และตามมาด้วยการสถาปนาระบบสิทธิ
สภาพนอกอาณาเขต และการสูญเสียดินแดนบางส่วนเพื่อรักษาเอกราช
และอิสรภาพของชาติไว้

ผลกระทบดังกล่าวได้ก่อให้เกิดพลวัตขนานใหญ่ในสังคมไทยเพื่อ
ปรับตัวให้เท่าทัน และสามารถอยู่รอดได้ในท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง
อย่างรุนแรงของโลก ในระดับชนชั้นที่มีการศึกษาของฝ่ายราษฎร
ก็ได้มีเสียงเรียกร้องให้มีปาเลียเมนต์ ได้แก่การเรียกร้องของเทียนวรรณ

และ ก.ศ.ร.กุหลาบ ตลอดจนการเรียกร้องของพระบรมวงศานุวงศ์ ๔ พระองค์ และข้าราชการอีกจำนวนหนึ่งที่ได้ลงพระนามและลงนามในเอกสารกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเพื่อขอให้ทรงเปลี่ยนการปกครองไปเป็นแบบลิมิเต็ดโมนาเกี (Limited Monarchy) เมื่อ ร.ศ.๑๐๓ (ตรงกับพุทธศักราช ๒๔๒๘) ซึ่งต่อมามีผลทำให้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงปฏิรูปการปกครองครั้งใหญ่ในปี พ.ศ. ๒๔๓๕ โดยล้มเลิกการบริหารราชการแบบจตุสดมภ์โบราณมาเป็นระบบกระทรวงทบวงกรมแบบตะวันตก และเพื่อให้ได้คนที่มีความรู้มาช่วยราชการในระบบใหม่ที่ทรงปฏิรูปนี้ ก็ได้ทรงส่งเสริมให้ลูกเจ้านาย ขุนนาง และให้ทุนลูกหลานราษฎรที่เรียนดีไปศึกษาต่อในอังกฤษและภาคพื้นยุโรป

แต่พลวัตภายในสังคมไทยมิได้หยุดยั้งเพียงเท่านั้น กล่าวคือเมื่อระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยถูกดึงเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจโลกมากยิ่งขึ้น กลไกการบริหารการปกครองแบบเก่าไม่สามารถตอบสนองการแก้ปัญหาเศรษฐกิจสังคมยุคใหม่ได้ ดังนั้นทีกของพระยาสุรียานุวัติ เสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติในสมัยรัชกาลที่ ๖ ได้แสดงสถานภาพของชาวนาส่วนใหญ่ของประเทศในยุคนั้น ดังนี้

“ชาวนาที่ยากจนขัดสนด้วยทุน ต้องออกแรงทำงานแต่ลำพังด้วยความเหน็ดเหนื่อยเพียงใด ย่อมจะเห็นปรากฏอยู่ทั่วไปแล้ว ในเวลาที่ทำนาอยู่ เสบียงอาหารและผ้าห่มห่มไม่พอ ก็ต้องซื้อเชื้อเขาโดยต้องเสียราคาแพง หรือถ้าต้องกู้เงินเขาไปซื้อก็ต้องเสียดอกเบี้ยอย่างแพงเหมือนกัน เมื่อเกี่ยวข้าวได้ผลแล้ว ไม่มีกำลังและพาหนะพอจะขนไปจากลานนวดข้าว หรือไม่มียุ้งฉางสำหรับเก็บข้าวไว้ขาย เมื่อเวลาข้าวในตลาดจะขึ้นราคา ก็

ต้องจำเป็นขายข้าวเสียแต่เมื่ออยู่ในลานนั่นเอง จะได้ราคาต่ำสักเท่าใด ก็ต้องจำใจขาย มิฉะนั้นจะไม่ได้เงินใช้หนี้เขาทันกำหนดสัญญา ต้องเสียเปรียบเพราะมีทุนน้อยเช่นนี้ ที่สุดเมื่อขายข้าวได้สิ้นเชิงแล้ว บางทีก็จะได้เงินใช้หนี้เขาพอคุ้มค่าสิ่งของซึ่งจำเป็นต้องบริโภคในการเลี้ยงชีพแท้ๆ เมื่อปีหน้าจะทำนาต่อไปก็ต้องเป็นหนี้เขาอีก หนี้ใหม่ทับถมหนี้เก่ามาากหนักขึ้นทุกปีไป แรงที่ได้ออกไปโดยความเหน็ดเหนื่อย และความซึ่งต้องทรมาณกายอดุสสำหรับตากแดดฝนทนลำบากมาเป็นหนักหนานั้น ก็ไม่ทำให้เกิดผลเป็นทรัพย์สินของตัวขึ้นได้ เท่ากับออกแรงทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่นฝ่ายเดียวเป็นแท้ ดูเป็นที่น่าสมเพชนัก”

๐ ๐ ๐ ๐ ๐

คือผู้อัฏฐิพัฒนประชาธิปไตย

การที่สภาพเศรษฐกิจของสยามล้าหลังเช่นนี้ก็เพราะอยู่ภายใต้โครงสร้างสังคมอุปถัมภ์แบบเจ้าขุนมูลนาย ราษฎรไทยส่วนใหญ่ยังอยู่ในภาคเกษตรแบบดั้งเดิม ด้วยโอกาสในการเรียนรู้และรับรู้ความเปลี่ยนแปลงของโลกภายนอก ประกอบกับรัฐในระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มิได้มีนโยบายจัดระบบการศึกษาในลักษณะส่งเสริมให้ราษฎรรู้จักคิดอ่านสร้างสรรค์เป็นไทแก่ตัวเอง หากมุ่งหมายให้ราษฎรรับใช้ระบบอำนาจนิยมของรัฐศักดินา

ด้วยเหตุนี้ แม้ยุคสมัยจะล่วงเข้าสู่ต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ แล้วก็ตาม ราษฎรไทยก็ยังไม่มืสิทธิมีเสียง หรือมีส่วนร่วมในการกำหนด

ชะตากรรมของบ้านเมือง หรือแม้แต่ชะตากรรมของราษฎรเอง สภาวะความล้มเหลวทางสังคมดังกล่าวนี้เอง เป็นเหตุให้เกิดการกบฏของกลุ่มปัญญาชน ข้าราชการชั้นผู้น้อย (หรือ กบฏ ร.ศ.๑๓๐) ใน พ.ศ. ๒๔๕๔ อันเป็นปีแรกแห่งรัชกาลที่ ๖ ทั้งนี้เพื่อเรียกร้องให้มีการจำกัดอำนาจของพระมหากษัตริย์ให้อยู่ภายใต้กฎหมาย แม้กบฏ ร.ศ.๑๓๐ จะประสบความล้มเหลวในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง แต่ก็ได้เป็นกรณีแบบอย่าง ที่สร้างแรงบันดาลใจในการรื้อฟื้นให้แก่อำนาจอธิปไตยของไทยผู้นิยมประชาธิปไตยทั้งหลาย

นายปรีดี พนมยงค์ ถือกำเนิดและเติบโตมาในท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ท่านเกิดเมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๔๓ อันเป็นช่วงปลายสมัยรัชกาลที่ ๕ ในครอบครัวชาวนาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ช่วงชีวิต ๑๕-๑๖ ปีในวัยเด็กช่วยให้ นายปรีดีฯ ได้สัมผัสกับสภาพปัญหาของชาวนา ซึ่งก็คือปัญหาใหญ่ของประเทศในยุคนั้น ท่านได้สะท้อนปัญหาที่เห็นในวัยเยาว์ว่า

“เนื่องจากชาวนาต้องประสบภัยธรรมชาติ เช่น โรคพืช, ฝนแล้ง, น้ำท่วมมากเกินไป บ่วยใช้ทำงานไม่ได้ ต้องถูกขโมยลักควาย แต่เจ้าของที่ดินก็ไม่ปรานี คือเรียกเก็บค่าเช่าที่ดินตามที่ตกลงกันไว้ให้ได้ จึงทำให้ลูกนาอดคัดัดขัดสน เจ้าของนา ก็ทำการยึดทรัพย์ ตลอดจนข้าวกิน ข้าวปลูกที่ชาวนาพอมีอยู่บ้างนั้น”

และ “ความอดคัดัดขัดสนของชาวนามีอีกมากมายหลายประการ ที่แสดงว่า ชาวนาไม่ได้รับความช่วยเหลือจากทางราชการ แต่ชาวนาก็มีภาระที่ต้องเสียเงินรัชชูปการ ถ้าไม่มีเงินเสียก็ต้องถูกเกณฑ์ไปทำงานประมาณปีละ ๑๕-๓๐ วัน และต้องเสียอากรค่านา”

การรับรู้สภาพปัญหาของสังคมไทยนับแต่วัยเยาว์ของนายปรีดิฯ มิได้เกินความจริง เมื่อเปรียบเทียบกับรายงานของ ดร.คาร์ล ซี ชิมเมอร์แมน แห่งมหาวิทยาลัยฮาวาร์ด สหรัฐอเมริกา ผู้ได้รับการเชื้อเชิญจากรัฐบาลสยามให้เข้ามาสำรวจเศรษฐกิจในสยาม ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๓ ดังปรากฏในรายงานตอนหนึ่งว่า

“พ่อค้าคนกลางคิดกำไรจากการกั๊วนี้ยืมสินชาวชนบทหลายทาง กระทำให้วิธีการซื้อสินค้าและวิธีขายสินค้าผิดหลักทางเศรษฐกิจ เนื่องด้วยพ่อค้าคนกลางมีอำนาจทางเศรษฐกิจเหนือกลสิกร ผู้รับซื้อข้าวเป็นผู้แบ่งข้าวเปลือกในท้องที่ออกเป็นชั้นต่างๆ และตั้งราคาตามชอบใจ ขอบกพร่องต่างๆ เหล่านี้กระทำให้กลสิกรมกั่วหน้าได้อย่างแสนเข็ญ”^๔

และเมื่อมีโอกาสเข้ามาศึกษาต่อในโรงเรียนกฎหมายแห่งกระทรวงยุติธรรมที่กรุงเทพฯ นายปรีดิฯ ก็ได้รับรู้ถึงสิ่งที่เรียกว่า “สิทธิสภาพนอกอาณาเขต” ซึ่งอาจารย์ผู้สอนกล่าวถึงบุคคลต่างชาติดูมีสิทธิพิเศษนอกอำนาจศาลสถิตยุติธรรมของสยาม ความรู้นี้เองทำให้นักเรียนกฎหมายปรีดิฯ เริ่มตระหนักถึงการสูญเสียเอกราชทางการศาลของประเทศ

ในเวลาต่อมา นายปรีดิฯ ได้ให้สัมภาษณ์ประสบการณ์ทางสังคมที่ท่านได้รับรู้ในวัยเยาว์ว่า “ผมได้กล่าวแล้วถึงสภาพสังคมไทยที่ผมประสบพบเห็นแก่ตนเองว่าราษฎรได้มีความอึดอัดขัดสนในทางเศรษฐกิจ เพราะไม่มีสิทธิเสรีภาพกับความเสมอภาคในทางการเมือง อีกทั้งตกอยู่ภายใต้อิทธิพลและอำนาจของหลายประเทศทุนนิยม ผมได้มีความคิดก่อนที่จะได้

มาศึกษาในฝรั่งเศสแล้วว่าจะต้องค้นคว้าศึกษาเพิ่มเติม ว่ามีวิธีใดที่จะ
ทำให้ความเป็นอยู่ของราษฎรดีขึ้น”^๕

เช่นเดียวกับนักเรียนผู้มีผลการเรียนดีเด่นอื่นๆ นายปรีดิฯ ได้รับ
ทุนจากกระทรวงยุติธรรมเพื่อไปศึกษาต่อวิชากฎหมาย ณ ประเทศฝรั่งเศส
(ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๖๓-๒๔๗๐) แต่ท่านไม่เคยละทิ้งอุดมการณ์และการรับรู้
เกี่ยวกับสภาพปัญหาเศรษฐกิจสังคมของบ้านเกิดเมืองนอน ตรงกันข้าม
ประสบการณ์เหล่านั้นกลับเป็นแรงกระตุ้นให้ท่านมีมานะศึกษาเรียนรู้วิชา
กฎหมาย รวมทั้งวิชาเศรษฐศาสตร์ชั้นสูงของตะวันตก เพื่อนำมาประยุกต์
ใช้ในการปรับปรุงสภาพสังคมไทย จากการที่ได้เรียนรู้วิชาการของประเทศ
ภาคพื้นยุโรปและอังกฤษนี้เอง ทำให้นายปรีดิฯ เห็นความสำคัญของการ
เปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศเข้าสู่การปกครองในระบอบประชาธิปไตย
(Democracy) ทั้งนี้เพื่อเป็นรากฐานในการสร้างชีวิตใหม่ และวัฒนธรรม
ใหม่ให้แก่สังคมไทย ซึ่งจะต้องพัฒนาเข้าสู่สังคมประชาธรรม (Civil
Society) ตามวิถีของสังคมในนานาอารยประเทศ ด้วยเหตุว่า ระบอบ
ประชาธิปไตยเป็นรากฐานที่ขาดเสียมิได้สำหรับอารยธรรมของมนุษยชาติ
ในสังคมยุคใหม่

ด้วยแรงบันดาลใจดังกล่าว ประกอบกับกระแสความเป็นจริงของ
สังคมโลก เป็นเหตุผลักดันให้ท่านกลายเป็นบุคคลสำคัญในคณะราษฎรที่ได้
สถาปนาระบอบประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ภายใต้
รัฐธรรมนูญ ทำให้ระบอบประชาธิปไตยมีความเจริญงอกงามขึ้นในประเทศ
ไทยดังที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน

นายปรีดิฯ มิได้มุ่งหมายเปลี่ยนแปลงการปกครองเพียงเพื่อให้ได้มาซึ่งระบอบประชาธิปไตยทางการเมืองเท่านั้น หากแสดงเจตนารมณ์และแสดงบทบาทอย่างแจ่มชัด ที่จะก้าวไปสู่ประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา เหนือสิ่งอื่นใด เขาปรารถนาที่จะให้ระบอบประชาธิปไตยเป็นบรรทัดฐานในการพัฒนาประชาชาติเล็กๆ อย่างสยาม ให้ยืนหยัดอยู่อย่างมีเอกราชและศักดิ์ศรีในทุกด้าน ท่ามกลางนานาอารยประเทศในประชาคมโลกยุคใหม่ เจตนารมณ์ประชาธิปไตยของเขาปรากฏอย่างชัดเจนในหลัก ๖ ประการของ “ประกาศคณะราษฎร” ที่เขาเป็นผู้ร่างขึ้น เพื่อใช้เป็นคำแถลงการณ์ ในวันเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ หลัก ๖ ประการมีดังนี้

๑. จะต้องรักษาความเป็นเอกราชทั้งหลาย เช่น เอกราชในทางการเมือง ในทางศาล ในทางเศรษฐกิจ ฯลฯ ของประเทศไว้ให้มั่นคง

๒. จะต้องรักษาความปลอดภัยในประเทศ ให้การประทุษร้ายต่อกันลดน้อยลงให้มาก

๓. จะต้องบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลใหม่จะหางานให้ราษฎรทุกคนทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยาก

๔. จะต้องให้ราษฎรมีสิทธิเสมอภาคกัน

๕. จะต้องให้ราษฎรได้มีเสรีภาพ มีความเป็นอิสระ

๖. จะต้องให้การศึกษาอย่างเต็มที่แก่ราษฎร

นอกจากเจตนารมณ์ทั้ง ๖ ประการนี้แล้ว แนวความคิดที่กล่าว

ได้ว่าเป็นจุดเด่นของนายปรีดิย์ และเป็นจุดที่ตกเป็นเป้าของการวิพากษ์วิจารณ์มากที่สุดมาจนกระทั่งทุกวันนี้ ก็คือ “เค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ” อันเป็นการแสดงให้เห็นว่า นายปรีดิย์ ให้ความสำคัญกับการจัดระบบเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างมาก ทั้งนี้โดยพิจารณาจากคำกล่าวของเขาเองที่ว่า “การเปลี่ยนแปลงการปกครองคราวนี้ ไม่ใช่ Coup d'Etat เป็น Revolution ในทางเศรษฐกิจ” เจตนารมณ์ดังกล่าวนี้ นายปรีดิย์ ได้ตราไว้ในหมวดที่ ๑ แห่งเค้าโครงการเศรษฐกิจ ที่เขาร่างขึ้นว่า “ข้าพเจ้าจึงยังคงยืนยันความซื่อสัตย์และเห็นว่า ถ้ารัฐบาลได้จัดการโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติให้เหมาะสมแล้ว การหางานให้ราษฎรทุกคน ทำหาใช่เป็นการสุดวิสัยไม่ การบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรนี้ เป็นจุดประสงค์อันใหญ่ของข้าพเจ้าในการทำการเปลี่ยนการปกครอง ข้าพเจ้ามิได้ปรารถนาที่จะเปลี่ยนพระเจ้าแผ่นดินองค์เดียวมาเป็นหลายองค์ ซึ่งเป็นการปกครองแบบประชาธิปไตยแต่เปลี่ยนนอกเท่านั้น ข้าพเจ้ามุ่งต่อสาระสำคัญคือ ‘บำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎร’ และถือว่ารัฐธรรมนูญเปรียบประดุจกุญแจ ที่จะไขประตูเปิดช่อง ให้ราษฎรได้มีส่วนมีเสียงในการปกครอง ให้จัดถูกต้องตามความต้องการของตน และเมื่อประตูที่กีดกันอยู่ได้เปิดออกแล้ว รัฐบาลก็ต้องนำราษฎรผ่านประตูนั้นเข้าไปสู่ชัยภูมิแห่งความสมบูรณ์”

แม้ความคิดในเรื่องการจัดระบบเศรษฐกิจโดยรัฐของนายปรีดิย์ จะมีจุดอ่อนให้วิพากษ์อย่างไรก็ตาม แต่แท้ที่จริงแล้วเค้าโครงการเศรษฐกิจของเขานั้นเป็นเค้าโครงการปฏิวัติสังคมนิยม บุคคลผู้สำเร็จประกาศนียบัตรการศึกษาขั้นสูงในทางเศรษฐกิจ (Diplome d' Etudes Superieures d'

Economic Politique) เช่นนายปรีดิย ย่อมตระหนักดีว่าระบบเศรษฐกิจย่อมไม่มีความหมายแต่ประการใด ถ้าหากไม่ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการยกระดับคุณภาพชีวิตและสังคม ดังคำชี้แจงของเขาในเค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติตอนหนึ่งว่า “ผู้อ่านโดยมีอุปาทานร้ายมักจะเหมาทันทีว่า การที่รัฐบาลประกอบการเศรษฐกิจเสียเองนี้จะทำให้มนุษย์กลายเป็นสัตว์... ข้าพเจ้าได้ระวังมิให้มนุษย์มีสภาพเป็นสัตว์ ข้าพเจ้าประสงค์ให้มนุษย์เป็นมนุษย์ยิ่งขึ้น ปราศจากการประทุษร้ายต่อกันอันเนื่องมาจากเหตุเศรษฐกิจ...”

นายปรีดิย เป็นนักการเมืองคนแรก ที่ริเริ่มแนวความคิดที่จะให้ราษฎรทุกคนได้รับการประกันสังคม (Social assurance) จากรัฐบาล โดยระบุไว้อย่างชัดเจนในหมวดที่ ๓ แห่งเค้าโครงการเศรษฐกิจฯ แต่น่าเสียดายที่ร่างของแนวความคิดดังกล่าวถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์กว่าประเทศไทยจะยอมรับให้มีนโยบายประกันสังคมให้แก่ประชาชนก็เป็นเวลา ๖๐ ปี หลังจากนั้นแล้ว

แน่นอนแนวความคิดในเค้าโครงการเศรษฐกิจฯ มิใช่เป็นแบบคอมมิวนิสต์ดังที่ถูกกล่าวหา แต่เป็นแบบที่นายปรีดิย กล่าวว่า “โปลีซีของข้าพเจ้านั้นเดินแบบโซเชี่ยลลิสต์มีสมลิวเบรล” ดังจะเห็นได้ว่า ในเค้าโครงการเศรษฐกิจฯ ดังกล่าวมีการรับรองกรรมสิทธิ์ของเอกชนไว้ในหมวด ๑ และหมวด ๕ ทั้งยังกล่าวถึงการก่อตั้งธนาคารแห่งชาติไว้ในหมวด ๓ เช่นเดียวกับที่มีในประเทศเสรีนิยมทางเศรษฐกิจทั้งหลาย

แม้เค้าโครงการเศรษฐกิจฯ ของนายปรีดิย จะไม่ได้รับการเห็น

ชอบจากคณะรัฐมนตรียุคนั้น และตนเองก็ถูกเนรเทศด้วยข้อหาคอมมิวนิสต์ แต่เค้าโครงการเศรษฐกิจ ของเขาก็เป็นแบบฉบับของการวางแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติอย่างเป็นระบบ และความคิดหลายอย่างใน เค้าโครงการเศรษฐกิจ ดังกล่าวก็ได้มีการนำมาปฏิบัติอย่างได้ผลดี ทั้ง ในสมัยที่เขาเป็นผู้มีส่วนร่วมในการบริหารประเทศและหลังจากนั้น เช่น การก่อตั้งธนาคารแห่งประเทศไทย การจัดระบบการเก็บภาษีที่เป็นธรรม (ประมวลรัษฎากร) การปรับปรุงระเบียบบริหารราชการแผ่นดินให้ สอดคล้องกับระบบการเมืองใหม่ และการประกันสังคมแก่ราษฎรทั่วหน้า ฯลฯ

° ° ° ° °

ภารกิจและผลงานของนายปรีดี พนมยงค์

ภารกิจด้านนิติบัญญัติ

และการวางรูปแบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕ กล่าวได้ว่านาย ปรีดีฯ เป็นผู้นำคณะราษฎรผู้มีบทบาทมากที่สุดในการจัดวางรูปแบบการ ปกครองในระบอบใหม่ เนื่องจากเป็นคนไทยคนแรกผู้สำเร็จดุซงญอบัณฑิต กฎหมาย ซึ่งเป็นปริญญาของรัฐจากมหาวิทยาลัยปารีส นายปรีดีฯ จึง ให้ความสำคัญกับงานด้านนิติบัญญัติกับการปกครองเป็นพิเศษ นอกจาก จะเป็นผู้ร่างประกาศคณะราษฎรแล้ว เขายังเป็นผู้ให้กำเนิดรัฐธรรมนูญ ฉบับแรกแห่งสยามประเทศ โดยเป็นผู้ร่างพระราชบัญญัติธรรมนูญการ

ปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว ๒๗ มิถุนายน ๒๔๗๕ พร้อมกันนั้น เขายังเป็นอนุกรรมการ ผู้มีบทบาทสำคัญในการร่างรัฐธรรมนูญฉบับ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ อันเป็นรัฐธรรมนูญถาวรฉบับแรกของสยาม ที่ใช้เป็นบรรทัดฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ที่มีรัฐธรรมนูญเป็นหลักการปกครอง โดยพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข ซึ่งอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ

ในที่นี้สมควรบันทึกไว้ด้วยว่า นายปรีดิฯ ได้รับแต่งตั้งจากสภาผู้แทนราษฎรให้เป็นเลขาธิการคนแรกของสภาผู้แทนราษฎรสยาม และด้วยตำแหน่งดังกล่าว ทำให้เขามีบทบาทด้านนิติบัญญัติ ในการวางหลักสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคให้แก่ราษฎร

นายปรีดิฯ เป็นผู้ร่างพระราชบัญญัติการเลือกตั้งฉบับแรก พ.ศ. ๒๔๗๕ เขาเห็นว่า “การเลือกตั้งถือว่าเป็นสาระสำคัญในทางการเมือง ในบางประเทศการเลือกตั้งเป็นส่วนหนึ่งแห่งรัฐธรรมนูญ และเราก็เคยมีบทบัญญัติว่าด้วยการเลือกตั้งไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว (รัฐธรรมนูญฉบับแรก) ดังนั้นจึงเห็นว่ากฎหมายการเลือกตั้งไม่ใช่กฎหมายธรรมดา” โดยเฉพาะอย่างยิ่งเขาเป็นผู้ริเริ่มให้สตรีมีสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งและสมัครรับเลือกตั้งผู้แทนราษฎรได้เช่นเดียวกับเพศชาย ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนทั้งเพศหญิงและเพศชายได้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนราษฎรโดยทั่วกันในทันที (Universal Suffrage) โดยผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งมีอายุไม่ต่ำกว่า ๒๐ ปีบริบูรณ์ ในขณะที่ผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งก็ได้กำหนดอายุไว้เพียง ๒๓ ปี

น่าสังเกตว่าแม้ประเทศฝรั่งเศสจะมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยมาก่อนไทยเป็นเวลาหลายสิบปี แต่ก็เพิ่งเปิดโอกาสให้ผู้หญิงมีสิทธิรับเลือกตั้งและมีสิทธิออกเสียงเลือกผู้แทนราษฎรได้ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ส่วนในอังกฤษซึ่งเป็นประชาธิปไตยมานาน ก็เพิ่งเปิดโอกาสให้สตรีมีสิทธิมีเสียงในทางการเมืองในราวปี ค.ศ.๑๙๑๘ (พ.ศ.๒๔๖๑) แต่ครั้งนั้นก็ยังกำหนดเงื่อนไขว่าสตรีต้องมีอายุ ๓๐ ปีขึ้นไปจึงจะมีสิทธิออกเสียงได้ ราษฎรอังกฤษทั้งสองเพศเริ่มมีสิทธิมีเสียงในระบอบประชาธิปไตยเท่าเทียมกัน เมื่อปี ค.ศ.๑๙๒๘ (พ.ศ.๒๔๗๑) นี่เอง คือก่อนหน้าประเทศไทยเพียง ๔ ปี เท่านั้น

การที่นายปรีดิย์ ได้ไปศึกษากฎหมายที่ประเทศฝรั่งเศส จึงมีความรู้เรื่ององค์การจัดทำร่างกฎหมายของฝรั่งเศสเป็นอย่างดี องค์การนี้นอกจากทำหน้าที่ร่างกฎหมายแล้ว ยังทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษากฎหมายของแผ่นดิน และที่สำคัญยังทำหน้าที่เป็น “ศาลปกครอง” พิจารณาข้อพิพาทระหว่างเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองกับประชาชนอีกด้วย ดังนั้นเมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว นายปรีดิย์ จึงเป็นตัวตั้งตัวตีให้รัฐบาลยกฐานะกรมร่างกฎหมาย และสถาปนาเป็น “คณะกรรมการกฤษฎีกา” ทำหน้าที่ร่างกฎหมายและเป็นที่ปรึกษากฎหมายของแผ่นดิน ทั้งยังพยายามผลักดันให้ “คณะกรรมการกฤษฎีกา” ทำหน้าที่ “ศาลปกครอง” อีกด้วย แต่ก็ทำไม่สำเร็จ เป็นประเด็นที่ถกเถียงค้างคามานะตั้งทุกวันนี้

เคยมีผู้วิพากษ์ว่า นายปรีดิย์ เป็นผู้นิยมรัฐเผด็จการของข้าราชการ (Bureaucracy) โดยพิจารณาจากเค้าโครงการเศรษฐกิจ ของเขาเพียง

ด้านเดียว แนวความคิดในเรื่อง “ศาลปกครอง” ของเขาแสดงให้เห็นว่า เขาต้องการให้ราษฎรสามารถตรวจสอบฝ่ายปกครองได้ และมีสิทธิในทาง การเมืองเท่าเทียมกับข้าราชการอย่างแท้จริง นายปรีดิฯ สนับสนุนแนวคิด ศาลปกครองมาตั้งแต่ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ พ.ศ.๒๔๗๕ และเขาเป็นผู้นำเอาวิชา “กฎหมายปกครอง” (Droit Administratif) มา สอนเป็นคนแรก ณ โรงเรียนกฎหมายกระทรวงยุติธรรม โดยได้แสดง ความเห็นไว้ใน “คำอธิบายกฎหมายปกครอง” ทำนองสนับสนุนให้มีศาล ปกครองขึ้นในประเทศไทยว่า

“ในบางประเทศ เช่น ในประเทศคอนติเนนทียุโรป มีอาทิ ฝรั่งเศส เยอรมัน ฯลฯ และในประเทศญี่ปุ่น ได้มีศาลปกครองตั้งขึ้นแยกจากศาล ยุติธรรมเพื่อวินิจฉัยคดีปกครอง แต่ในประเทศสยามมิได้มีศาลปกครอง เช่นว่านั้น เหตุฉะนั้น ผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนเสียหายจากการกระทำ ของฝ่ายปกครอง จึงมีทางที่จะฟ้องหรือร้องทุกข์ได้เพียงจำกัด”

เนื่องจากวัฒนธรรมในทางอำนาจนิยมของประเทศไทยยังมีอยู่หนาแน่น ความพยายามในการตั้งศาลปกครองของนายปรีดิฯ จึงประสบอุปสรรค มาโดยตลอด สำหรับนายปรีดิฯ แล้ว ตราบใดที่ยังไม่สถาปนาศาลปกครอง ขึ้นในระบบตุลาการแล้ว ตราบนั้นสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคของ ราษฎรในระบอบประชาธิปไตยก็ยังไม่ปรากฏจริงในทางปฏิบัติ

ปัจจุบันเป็นที่น่ายินดีว่า ประเด็นเรื่อง “ศาลปกครอง” ได้รับการหยิบยกขึ้นมาพิจารณาถกเถียงกันอีกครั้งในรัฐบาลของ พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ (พ.ศ.๒๕๔๐) และเชื่อว่าเจตนารมณ์ในการจัดตั้งศาลปกครอง ของนายปรีดิฯ พนมยงค์ จะได้รับการตอบสนองในที่สุด

๐ ๐ ๐ ๐ ๐

การกระจายอำนาจการปกครอง

เพื่อให้รูปแบบและระเบียบการบริหารราชการของประเทศดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และมีการกระจายอำนาจการปกครองสู่ท้องถิ่น เช่นเดียวกับประเทศในระบอบประชาธิปไตยทั้งหลาย นายปรีดิฯ เป็นผู้มืบทบาทสำคัญในกรรมาธิการร่างพระราชบัญญัติระเบียบราชการบริหารแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ.๒๔๗๖ นายปรีดิฯ ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติฉบับนี้ว่า

“ก็เพื่อต้องการจัดรูปงานให้เข้าลักษณะการปกครองอย่างรัฐธรรมนูญและเพื่อจะให้การบริหารราชการแผ่นดินรวบรัดและเร็วยิ่งขึ้น

...การต่อไปเราจะจัดรูปราชการให้เข้าลักษณะการปกครอง ดังที่เขานิยมใช้กันในประเทศต่างๆ คือ เราจัดเป็นส่วนกลาง เป็นภูมิภาค และเป็นท้องถิ่น”

นายปรีดิฯ ยังชี้แจงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างการบริหารส่วนท้องถิ่นของยุคใหม่กับยุคเก่าว่า

“ในครั้งแต่ก่อน เมื่อยังไม่มีพระราชบัญญัติธรรมนูญราชการฝ่ายพลเรือนหรือพระราชบัญญัติใหม่ฉบับนี้ ราชการบริหารก็ได้มีการแบ่งแยกไปไว้ในท้องถิ่นแล้วเหมือนกัน แต่การแบ่งนั้น ได้กระทำไปโดยที่ครั้งกระนั้นเราประสงค์ที่จะควบคุมอำนาจในท้องถิ่นและในส่วนภูมิภาคให้ยิ่งไปกว่าในเวลานี้ แต่ในเวลานี้เราได้มีการปกครองแบบรัฐธรรมนูญแล้ว การแบ่งราชการบริหารไปไว้ในส่วนภูมิภาคหรือแยกราชการ

บริหารให้ท้องถิ่นจัดทำเอง ย่อมจะนำมาซึ่งผลดีแก่ราชการ”

นายปรีดิฯ ได้อธิบายร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ในส่วนที่เกี่ยวกับการปกครองแบบเทศบาลว่า

“เราจะได้ยกตำบลทุกๆ ตำบลให้มีสภาพเป็นเทศบาลขึ้น มีการปกครองท้องถิ่น คืออาจมีสภาเทศบาลซึ่งจำลองสภาผู้แทนราษฎรอย่างหนึ่ง และอาจจะมีคณะเทศมนตรี ซึ่งจำลองมาจากคณะรัฐมนตรีอีกอย่างหนึ่ง เพื่อทำราชการอันเป็นส่วนท้องถิ่น...และทางเทศบาลต่างๆ ในจังหวัดอาจรวมกันตั้งเป็นสหการ เพื่อประกอบกิจการท้องถิ่นอันร่วมกัน โดยวิธีนี้ราษฎรในท้องถิ่นจะได้ทำประโยชน์แก่บ้านเมืองของตนได้เต็มกำลัง และนอกจากนั้นการปกครองแบบรัฐธรรมนูญ ซึ่งทำนุทั้งหลายประสงค์ ช่วยกันปลูกปักให้มั่นคงก็จะได้แผ่ไปทั่วราชอาณาจักร ราษฎรจะได้รู้สึกเห็นการปกครองชนิดนี้ ผ่านทางสภาเทศบาลและทางคณะเทศมนตรี ในท้องถิ่นนั่นเอง...”

ในฐานะนักกฎหมาย นายปรีดิฯ เข้าใจดีว่างานด้านนิติบัญญัติเป็นการวางโครงสร้างส่วนบนของรัฐธรรมนูญ แต่ในฐานะนักปกครอง นักบริหาร เขาตระหนักดีว่า จะต้องลงมือปฏิบัติการเพื่อให้บรรลุตามเจตนารมณ์ประชาธิปไตยของตัวบทกฎหมายนั้น ดังนั้นนายปรีดิฯ จึงเข้าไปดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวงต่างๆ เพื่อดำเนินภารกิจแต่ละด้านให้บรรลุวัตถุประสงค์ขั้นพื้นฐานดังกล่าว

○ ○ ○ ○ ○

ภารกิจด้านการปกครอง

ในสมัยนั้นกระทรวงมหาดไทยเป็นกระทรวงใหญ่ที่สุดที่มีขอบข่ายอำนาจหน้าที่ทั้งในด้านการปกครอง การศึกษา และการสาธารณสุขทั่วประเทศ นายปรีดิฯ ได้เข้าดำรงตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงนี้เป็นแห่งแรก (ระหว่าง ๒๙ มีนาคม ๒๔๗๖ - ๙ สิงหาคม ๒๔๘๐)

ทันทีที่เข้าดำรงตำแหน่ง นายปรีดิฯ ได้ทำการจัดตั้งเทศบาลทั่วราชอาณาจักรสยาม ตามพระราชบัญญัติเทศบาลซึ่งเขาเป็นผู้ร่างให้รัฐบาลเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎร เพื่อให้การปกครองท้องถิ่นเป็นรากฐานสำคัญของระบอบประชาธิปไตยของประเทศ นายปรีดิฯ ได้แสดงความมุ่งมั่นในการขยายเทศบาลว่า

“เราต้องการขยายเทศบาลนั้นไปทั่วพระราชอาณาจักร ไม่ใช่จะหยิบยกแต่จังหวัดสำคัญๆ เหมือนดังพระราชบัญญัติจัดการสุขาภิบาลหัวเมืองแต่ก่อนไม่ ทั้งนี้โดยดำเนินคล้ายๆ กับในหลายประเทศที่เขาปฏิบัติเช่นนี้ เช่น ฝรั่งเศสก็ดี ญี่ปุ่นก็ดี ก็ได้ยกสภาพของตำบลนั้นให้เป็นเทศบาล”

ที่สำคัญคือการปกครองแบบเทศบาลตามพระราชบัญญัติเทศบาลที่นายปรีดิฯ ร่างขึ้นนั้น ได้ยกเทศบาลตำบลให้มีฐานะเป็นทบวงการเมืองซึ่งมีสภาพเป็นนิติบุคคล เทศบาลตำบลจัดระเบียบการปกครองเป็น ๒ ส่วน คือ

๑. สภาตำบลเป็นองค์การนิติบัญญัติ มีอำนาจหน้าที่ตราเทศ

บัญญัติ

๒. คณะมนตรีตำบลเป็นองค์การบริหาร มีอำนาจหน้าที่บริหารให้เป็นไปตามนโยบายซึ่งสภาตำบลรับรองแล้ว

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การปกครองระบบเทศบาลคือการกระจายอำนาจการปกครองสู่ท้องถิ่นอย่างมั่นคง และเป็นการจำลองการปกครองในระดับประเทศมาสู่ระดับท้องถิ่นทุกตำบล ด้วยจิตวิญญาณประชาธิปไตยที่นายปรีดิศ ได้หว่านโปรยไว้ในสังคมไทยนี้เอง ทำให้อำนาจเผด็จการและระบบอำนาจนิยมไม่สามารถกลับเข้ามาครอบงำประเทศนี้ได้ง่ายดายเหมือนก่อน แม้นายปรีดิศ จะพ้นจากเวทีการเมืองไทยหลังจากที่มีบทบาทอยู่เพียง ๑๕ ปีก็ตาม ดังจะเห็นได้จากกรณีการต่อสู้ของประชาชนครั้งสำคัญๆ ได้แก่ เหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ เหตุการณ์ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ และเหตุการณ์ ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๓๕

๐ ๐ ๐ ๐ ๐

ภารกิจด้านการศึกษา

เพื่อให้ดำเนินตามปณิธานข้อสุดท้ายของหลัก ๖ ประการที่ว่า รัฐบาลจะให้การศึกษอย่างเต็มที่แก่ราษฎร และเพื่อเป็นการเผยแพร่ปลูกฝังระบอบประชาธิปไตยในหมู่ประชาชน นายปรีดิศ ได้เสนอให้รัฐบาลจัดตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองขึ้น ด้วยเห็นว่าในขณะนั้นสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่มีอยู่ มิได้เปิดกว้างเพื่อชนส่วนใหญ่ และมิได้เตรียมสร้างคนเพื่อรองรับระบอบการเมืองใหม่

ดังนั้นมหาวิทยาลัยใหม่ตามแนวคิดของเขา จึงเป็นมหาวิทยาลัย

ของราษฎรที่เปิดกว้างเป็นตลาดวิชา ให้ความรู้ทางด้านวิชากฎหมาย วิชาเศรษฐกิจ และวิชาอื่นๆ อันเกี่ยวกับธรรมศาสตร์และการเมือง เมื่อมหาวิทยาลัยแห่งนี้ก่อตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง พ.ศ. ๒๔๗๖ ที่นายปรีดิฯ เป็นผู้ร่างแล้ว กิจการของมหาวิทยาลัยได้ดำเนินไปตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ภายใต้การอำนวยการของนายปรีดิฯ พนมยงค์ ผู้ประศาสน์การคนแรก

ที่สำคัญคือนายปรีดิฯ ได้ดำเนินการให้มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์ฯ เป็นสถาบันที่มีเสรีภาพทางวิชาการ และเป็นอิสระจากการควบคุมของรัฐอย่างแท้จริง กล่าวคือนับตั้งแต่เริ่มก่อตั้งและดำเนินกิจการ มหาวิทยาลัยแห่งนี้มิได้ใช้งบประมาณแผ่นดินแต่อย่างใด หากอาศัยเงินที่มาจากค่าสมัครเข้าเรียนของนักศึกษาทั่วราชอาณาจักร และดอกผลที่ได้มาจากรณาการแห่งเอเชียเพื่อพาณิชย์กรรมและอุตสาหกรรม ซึ่งนายปรีดิฯ เป็นผู้ก่อตั้งโดยมหาวิทยาลัยถือหุ้นอยู่ถึง ๘๐%

ในช่วงที่นายปรีดิฯ เป็นผู้ประศาสน์การอยู่นั้น มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง และผลผลิตของมหาวิทยาลัยแห่งนี้ ได้เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาระบบประชาธิปไตยของสยาม ยิ่งไปกว่านั้น ยังมีบทบาทสำคัญในการต่อต้านสงครามและต่อสู้เพื่อสันติภาพ โดยที่มหาวิทยาลัยแห่งนี้เป็นศูนย์บัญชาการใหญ่ขององค์การกู้ชาติเสรีไทย ทั้งอาจารย์และนักศึกษาต่างก็เป็นพลพรรคของขบวนการนี้

ภายหลังจากที่นายปรีดิฯ พ้นจากตำแหน่งผู้ประศาสน์การและถูกกำจัดออกจากวงการเมืองไทยแล้ว รัฐบาลเผด็จการทหารได้เข้ามาควบคุมมหาวิทยาลัยโดยเปลี่ยนชื่อมหาวิทยาลัยเสียใหม่ ตัดคำว่า "การเมือง"

ออกเพื่อมิให้นักศึกษายุ่งเกี่ยวกับการเมือง ทั้งยังทำการขายหุ้นทั้งหมดของมหาวิทยาลัยจนไม่มีความสามารถที่จะเลี้ยงตัวเองได้ กลายเป็นมหาวิทยาลัยที่ต้องอาศัยงบประมาณจากรัฐบาล และตกอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐบาล แต่กระนั้นจิตวิญญาณประชาธิปไตยของมหาวิทยาลัยแห่งนี้ก็ยังไม่สูญสิ้น สาธารณชนย่อมเป็นประจักษ์พยานได้ดีว่า นักศึกษาคณาจารย์และเหล่าบัณฑิตมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ยังคงมีบทบาทโดดเด่นในการต่อสู้กับเผด็จการทุกยุคทุกสมัย และเป็นแนวทางในการรณรงค์ให้ระบอบประชาธิปไตยอันแท้จริง สถาปนาขึ้นมาในประเทศนี้

° ° ° ° °

ภารกิจด้านการต่างประเทศ

ความมุ่งมั่นสำคัญที่สุดประการหนึ่งของนายปรีดิย์ ในการเปลี่ยนแปลงการปกครองก็คือ หลักการข้อแรกในหลัก ๖ ประการ ซึ่งได้แก่หลักเอกราช กล่าวคือ จะต้องจัดการเรียกรื้อถอนอำนาจอธิปไตยกลับคืนมาให้ได้เต็มที่ ทั้งในทางการเมือง การศาล และเศรษฐกิจ โดยจะปลดปล่อยข้อผูกพันอันเป็นอุปสรรคต่อความก้าวหน้าของชาติ ดังนั้นเมื่อภารกิจด้านการปกครองในกระทรวงมหาดไทยเข้ารูปเข้ารอยแล้ว นายปรีดิย์ ได้ก้าวเข้ามาดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ (ระหว่าง ๘ สิงหาคม ๒๔๘๐ - ๑๕ ธันวาคม ๒๔๘๑) เพื่อปฏิบัติการกิจอันมีความสำคัญต่อประเทศสยามอย่างยิ่งยวด นั่นคือเป็นผู้นำในการแก้ไขสนธิสัญญาไม่เสมอภาคที่รัฐบาลสยามสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ได้ทำไว้กับประเทศต่างๆ ในนามของสนธิสัญญาทางไมตรี พาณิชย และการ

เดินเรือเป็นจำนวน ๑๒ ประเทศ ตามลำดับดังนี้

๑. สหรัฐอเมริกา	พ.ศ. ๒๔๖๓ (ค.ศ. ๑๙๒๐)
๒. ญี่ปุ่น	พ.ศ. ๒๔๖๖ (ค.ศ. ๑๙๒๔)
๓. ฝรั่งเศส	พ.ศ. ๒๔๖๗ (ค.ศ. ๑๙๒๕)
๔. เนเธอร์แลนด์	พ.ศ. ๒๔๖๘ (ค.ศ. ๑๙๒๕)
๕. อังกฤษ	พ.ศ. ๒๔๖๘ (ค.ศ. ๑๙๒๕)
๖. สเปน	พ.ศ. ๒๔๖๘ (ค.ศ. ๑๙๒๕)
๗. โปรตุเกส	พ.ศ. ๒๔๖๘ (ค.ศ. ๑๙๒๕)
๘. เดนมาร์ก	พ.ศ. ๒๔๖๘ (ค.ศ. ๑๙๒๕)
๙. สวีเดน	พ.ศ. ๒๔๖๘ (ค.ศ. ๑๙๒๕)
๑๐. อิตาลี	พ.ศ. ๒๔๖๙ (ค.ศ. ๑๙๒๖)
๑๑. เบล็อก-ลักเซมเบิร์ก (เบลเยียม)	พ.ศ. ๒๔๖๙ (ค.ศ. ๑๙๒๖)
๑๒. นอร์เวย์	พ.ศ. ๒๔๖๙ (ค.ศ. ๑๙๒๖)

หลักการใหญ่ๆ ที่ต้องแก้ไขในสนธิสัญญาไม่เสมอภาคมี ๒ ประเด็น
คือ

๑. สิทธิสภาพนอกอาณาเขต (Extraterritoriality) คือคนในบังคับ
ของต่างประเทศไม่ต้องขึ้นต่อศาลสยาม ทำให้สยามสูญเสียเอกราชในทาง
ศาล

๒. ภาษีร้อยละ ๓ รัฐบาลสยามสามารถเรียกเก็บภาษีขาเข้า
ได้เพียงไม่เกินร้อยละ ๓ เท่านั้น ทำให้สยามขาดรายได้เข้าประเทศที่ควร
จะได้ นับเป็นการสูญเสียเอกราชในทางเศรษฐกิจ

นายปรีดิฯ ได้ใช้ยุทธวิธีบอกเลิกสนธิสัญญาไม่เสมอภาคกับประเทศ

คู่สัญญาเหล่านั้น และได้ยื่นร่างสนธิสัญญาดับใหม่ที่สยามได้เอกราชและ
อธิปไตยสมบูรณ์ให้ประเทศเหล่านั้นพิจารณา นายปรีดิฯ ได้ใช้ความ
อุตสาหะพยายามเจรจาโดยอาศัยหลัก “ดุลยภาพแห่งอำนาจ” จนประเทศ
นั้นๆ ยอมทำสนธิสัญญาใหม่ที่สยามได้เอกราชอธิปไตยสมบูรณ์ทั้งในทาง
การเมือง ในทางศาล และในทางเศรษฐกิจ

นอกจากนี้ นายปรีดิฯ ยังเจรจากับรัฐบาลอังกฤษให้โอนดินแดน
ของสยามส่วนหนึ่งที่อังกฤษได้ไปจากสยาม ตามสนธิสัญญาดับปักปัน
เขตแดนระหว่างสยามกับอังกฤษ ค.ศ.๑๘๖๘ (สมัยรัชกาลที่ ๔) ที่ปากน้ำ
จันระหว่งจังหวัดระนองกับวิกตอเรียพอยท์ของอังกฤษซึ่งมีดินงอกทาง
ฝั่งไทย และอีกแห่งหนึ่งที่มีดินแดนริมฝั่งไทยด้านริมแม่น้ำสายจังหวัด
เชียงราย รัฐบาลอังกฤษได้ตกลงยินยอมให้ดินแดนทั้งอกที่ฝั่งไทยนั้นเป็น
ดินแดนของไทย

○ ○ ○ ○ ○

ภารกิจด้านการคลัง

แม้ นายปรีดิฯ จะประสบความสำเร็จในการทำให้รัฐบาลสยาม
ยอมรับเค้าโครงการเศรษฐกิจ ของเขา แต่เขายังมุ่งมั่นปฏิบัติการกิจเพื่อ
ตอบสนองต่อหลักเศรษฐกิจ หลักเสมอภาค และหลักเสรีภาพที่ได้ประกาศ
ไว้ในหลัก ๖ ประการ

ในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้น ความไม่เสมอภาคทางสังคม
ประการหนึ่งแสดงออกอย่างเป็นรูปธรรม ในลักษณะของการเก็บภาษี
อากรที่ไม่เป็นธรรม กล่าวคือรายได้จากภาษีอากรของรัฐตกดินนาส่วนใหญ่

เก็บจากราษฎรชนชั้นล่างที่เป็นชาวนาซึ่งมีโภคทรัพย์น้อย แทนที่จะจัดเก็บตามความสามารถทางเศรษฐกิจฐานะของบุคคล ที่อยู่ดีธรรมที่สุด คือภาษีรัชชูปการ อันเป็นเงินส่วย (Head tax) ซึ่งราษฎรไพร่ต้องเสียให้แก่เจ้าศักดินา

เมื่อนายปรีดิฯ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง (ระหว่างวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๔๘๑ - ๑๖ ธันวาคม ๒๔๘๔) เขาได้ปฏิบัติการกิจเพื่อสร้างความเป็นธรรมในด้านการจัดเก็บภาษีอากร ดังนี้

๑. ยกเลิกเงินภาษีรัชชูปการ
๒. ยกเลิกอากรค่านาซึ่งชาวนาต้องเสียแก่เจ้าศักดินาสูงสุด ที่ถือว่าที่ดินทั้งหลายทั่วราชอาณาจักร เป็นของประมุขของสังคม
๓. จัดระบบเก็บภาษีอากรที่เป็นธรรมในระบอบประชาธิปไตยโดยสถาปนา “ประมวลรัษฎากร” (Revenue Code) เป็นแบบฉบับครั้งแรกในประเทศไทย ซึ่งรวมบทบัญญัติเกี่ยวกับภาษีอากรทางตรง ผู้ใดมีรายได้มากก็เสียภาษีมาก และถ้าผู้ใดบริโภคเครื่องบริโภคที่ไม่จำเป็นแก่การดำรงชีพ ก็ต้องเสียภาษีอากรมากตามลำดับ

งานด้านการคลังที่สำคัญอีกประการหนึ่งซึ่งนายปรีดิฯ ผลักดันภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองใหม่ๆ ก็คือ การร่างพระราชบัญญัติงบประมาณ เพื่อให้มีการใช้งบประมาณแผ่นดินที่มาจากภาษีอากรของราษฎรอย่างรัดกุม และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประเทศชาติ นายปรีดิฯ ได้ชี้แจงเรื่องนี้ว่า “ใช่แต่เท่านั้น ยังมีความสำคัญอีกคือ พระราชบัญญัติงบประมาณ เราได้ดำริจะวางรูปการให้แปลกออกไปจากที่เคยปฏิบัติมาแล้ว

แต่ก่อนงบประมาณแผ่นดินสำเร็จได้โดยบทพระราชบัญญัติ ๑ มาตรา เท่านั้น เช่นกล่าวแต่เพียงว่า รายได้ ๗๒ ล้านบาท รายจ่าย ๗๒ ล้านบาท แล้วนำเสนอสภาผู้แทนราษฎร ท่านที่เป็นผู้แทนราษฎรก็ไม่มีโอกาสที่จะพิจารณางบประมาณของแผ่นดินนั้นได้เต็มที่ ว่ารายจ่ายนั้นสมควรเพียงไร เหตุฉะนั้นในการต่อไป พระราชบัญญัติงบประมาณประจำปีที่จะได้เสนอต่อสภานั้น รัฐบาลคงจะได้เสนอเป็นรูปอีกอย่างหนึ่งคือ จะได้แยกประเภทรายได้ไว้ในพระราชบัญญัติ และรายจ่ายก็จะได้แยกออกเป็นกรมๆ... คือให้อยู่ในอำนาจควบคุมดูแลของสภาผู้แทนราษฎร แทนที่ฝ่ายบริหารจะไปตั้งขึ้นเอง”

กล่าวได้ว่าในช่วงที่นายปรีดิย์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง แม้จะเป็นช่วงที่ใกล้เข้าสู่สงครามโลกครั้งที่ ๒ แล้วก็ตาม แต่เสถียรภาพทางการเงินและการคลังของสยาม นับว่ามั่นคงที่สุดยุคหนึ่ง ซึ่งในครั้งนั้น ด้วยการเล็งการณ์ไกลของนายปรีดิย์ ได้ทำให้เสถียรภาพของเงินบาทมั่นคงมาจนกระทั่งทุกวันนี้ กล่าวคือเมื่อใกล้เข้าสู่สงครามโลกครั้งที่ ๒ นายปรีดิย์ คาดคะเนว่าเงินปอนด์สเตอร์ลิงจะต้องลดค่าลงตามลำดับ จึงได้จัดการเอาเงินปอนด์ที่เป็นเงินทุนสำรองเงินตราจำนวนหนึ่งซื้อทองคำเป็นจำนวนน้ำหนักประมาณ ๑ ล้านออนซ์ ในราคาออนซ์ละ ๓๕ เหรียญสหรัฐ และได้นำทองคำนั้นมาเก็บไว้ในห้องนิรภัยกระทรวงการคลังซึ่งยังคงรักษาไว้เป็นสำรองเงินบาทอยู่จนปัจจุบัน

นอกจากนี้ยังมีทองคำที่นายปรีดิย์ ได้เรียกร้องให้ญี่ปุ่นนำทองคำมาแลกกับเงินของไทยก่อนที่จะญี่ปุ่นจะเปิดฉากสงครามมหาเอเชียบูรพา และยังมีทองคำอีกจำนวนหนึ่ง ที่นายปรีดิย์ ในฐานะหัวหน้าเสรีไทยได้

เรียกร้องให้รัฐบาลนายคอง อภัยวงศ์ ว่าก่อนที่จะให้เงินญี่ปุ่นกู้ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ นั้น ต้องเอาทองคำของญี่ปุ่นที่ธนาคารชาติญี่ปุ่นผูกพันไว้ว่าเป็นทรัพย์สินของรัฐบาลไทย ซึ่งสัมพันธมิตรได้มอบให้รัฐบาลไทยภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒

ยิ่งไปกว่านั้น ด้วยความสามารถของนายปรีดิฯ เมื่อทำสัญญาใหม่กับนานาประเทศให้ยกเลิกสิทธิพิเศษต่างๆ ของต่างชาติ รวมทั้งสิทธิผูกขาดการทำนุหรือด้วยนั้น เมื่อเขาย้ายไปดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ก็ได้ทำการโอนโรงงานยาสูบของบริษัทอังกฤษอเมริกันมาเป็นของรัฐบาลไทยสำเร็จก่อนที่ญี่ปุ่นจะบุกเข้าประเทศไทย มิฉะนั้นญี่ปุ่นผู้รุกรานก็คงยึดเอาไปเป็นทรัพย์สินเชลยของญี่ปุ่น ซึ่งจะทำให้ประเทศไทยขาดรายได้มหาศาลในช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒ และหลังจากนั้น

° ° ° ° °

ภารกิจกู้ชาติและสร้างสันติภาพโลก

บทบาทที่โดดเด่นของนายปรีดิฯ ซึ่งไม่เพียงทำให้เขาเป็นที่ยอมรับในระดับประเทศในฐานะรัฐบุรุษผู้กู้ชาติบ้านเมืองเท่านั้น แต่ยังทำให้เขาเป็นที่รู้จักในระดับนานาชาติ ในฐานะนักสันติภาพของโลกด้วย

ในช่วงที่นายปรีดิฯ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย (พ.ศ. ๒๔๗๘ - ๒๔๗๙) และได้เดินทางไปยุโรปเพื่อเจรจาลดดอกเบี้ยเงินกู้ที่รัฐบาลรัชกาลที่ ๖ ได้ทำไว้ กับทั้งทบทวนรัฐบาลต่างประเทศที่จะขอแก้ไข

สนธิสัญญาไม่เสมอภาคนั้น นายปรีดิฯ ได้เล็งเห็นแต่ครั้งนั้นแล้วว่า มหาสงครามกำลังจะเกิดขึ้นในไม่ช้า และครั้งนี้จะต้องกระทบกระเทือนมาถึงสยามยิ่งกว่าสงครามโลกครั้งแรกอย่างแน่นอน ดังนั้นเมื่อครั้งคืนสู่สยาม เขาจึงเตรียมการหลายๆ ด้าน เพื่อเตรียมรับสถานการณ์สงครามโลกที่จะเกิดขึ้น ประการแรกสุดเขาได้ผลักดันให้มีประกาศพระราชบัญญัติพระบรมราชโองการปฏิบัติความเป็นกลาง พุทธศักราช ๒๔๘๒ เนื้อหาสาระคือ ให้ข้าราชการ อาณาประชาราษฎร์ไทย และบรรดาบุคคลซึ่งมีถิ่นฐานในประเทศไทยปฏิบัติความเป็นกลางอย่างเคร่งครัดและเที่ยงธรรม

ในช่วงที่นายปรีดิฯ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง เขาได้อำนวยการสร้างภาพยนตร์เรื่อง *พระเจ้าช้างเผือก (The King and The White Elephant)* จากนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ฉบับภาษาอังกฤษที่เขาประพันธ์ขึ้นเอง ผู้แสดงในภาพยนตร์เรื่องนี้เป็นอาจารย์และนักศึกษามหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง และเป็นภาพยนตร์ไทยเสียภาษาอังกฤษในฟิล์มเรื่องแรก ทั้งนี้เขาต้องการจะสื่อทัศนคติภาพของเขาให้แพร่หลายในหมู่ปัญญาชนและนานาชาติ โดยแสดงจุดยืนอย่างแจ่มชัดด้วยพุทธภาษิตที่ปรากฏในภาพยนตร์ที่ว่า “นตถิ สนฺติ พรฺสฺข” *ไม่มีความสุขโดยยิ่งกว่าสันติภาพ* ยิ่งไปกว่านั้นเขายังสื่อให้เห็นว่าชาวสยามพร้อมที่จะต่อสู้เพื่อต่อต้านสงครามรุกรานอย่างมีศักดิ์ศรี

ทันทีที่กองทัพญี่ปุ่นบุกเข้าประเทศไทย นายปรีดิฯ ก็ได้แสดงจุดยืนของเขาให้ปรากฏโดยเป็นผู้นำก่อตั้งองค์การใต้ดินต่อต้านญี่ปุ่นผู้รุกราน ในขณะที่ผู้นำเผด็จการทหารของไทยเวลานั้นเข้าร่วมกับญี่ปุ่น

ประกาศสงครามกับสัมพันธมิตรสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ อันเป็นการ
ละเมิดต่อประกาศพระบรมราชโองการปฏิบัติความเป็นกลาง พ.ศ. ๒๔๘๒

นายปรีดิฯ ได้อาศัยฐานะของผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ทำการ
ประสานความสมัครสมานสามัคคีของคนไทยทุกฝ่าย ทั้งภายในประเทศ
และนอกประเทศ นับตั้งแต่พระบรมวงศานุวงศ์ ทหาร ตำรวจ ข้าราชการ
พลเรือน นิสิต นักศึกษา ปัญญาชน กรรมกร ชาวลาว ชาวนา ทำงานกู้ชาติ
บ้านเมืองในนามของ *ขบวนการเสรีไทย* เพื่อร่วมมือกับสัมพันธมิตรในการ
ยุติสงคราม จนในที่สุดสัมพันธมิตรโดยเฉพาะรัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้
รับรองว่า นายปรีดิฯ เป็นตัวแทนแห่งการสืบต่อของรัฐบาลแห่งประเทศไทย
ตามที่เป็นอยู่ก่อนหน้าที่นายกรัฐมนตรีไทยสมัยนั้น (จอมพล ป.พิบูลสงคราม)
จะไปเข้ากับฝ่ายญี่ปุ่นในตอนที่ยี่ญี่ปุ่นบุก และยังถือว่าประเทศไทยเป็นรัฐ
เอกราช ที่ตกอยู่ภายใต้การยึดครองด้วยกำลังทหารญี่ปุ่น

ภารกิจที่ขบวนการเสรีไทยช่วยเหลือสัมพันธมิตรในระหว่างสงคราม
คือการหาข่าวกรอง ช่วยเหลือเชลยศึกสัมพันธมิตร ที่สำคัญคือสร้าง
สมกำลังผู้รักชาติก่อตั้งเป็นกองกำลังติดอาวุธใต้ดิน เตรียมพร้อมที่จะ
ปฏิบัติการโจมตีญี่ปุ่นผู้รุกราน ภายใต้อำนวยการเดียวกันกับกองกำลัง
สัมพันธมิตรภาคพื้นเอเชียอาคเนย์

ในวันที่ญี่ปุ่นยอมจำนนต่อสัมพันธมิตร กระทรวงการต่างประเทศ
อังกฤษได้อนุญาตให้ พลเรือเอกลอร์ด หลุยส์ เมานท์แบทเตน ผู้บัญชาการ
ทหารสูงสุดของกองทัพสัมพันธมิตรภาคพื้นเอเชียอาคเนย์ แนะนำเป็น

ส่วนตัวมายัง “รูธ” (ruth - อันเป็นนามจัดตั้งของนายปรีดี พนมยงค์ หัวหน้าขบวนการเสรีไทย) ให้ประกาศโดยเร็วที่สุดที่จะเป็นไปได้ภายหลัง ญี่ปุ่นยอมจำนนในที่สุดแล้วนั้น บอกลปฏิเสธรการประกาศสงครามของไทย ต่ออังกฤษ และสหรัฐอเมริกา

ทันทีที่นายปรีดีฯ ได้รับสาส์นของลอร์ด เมานท์แบทเตนแล้ว เขา จึงทำการ “ประกาศสันติภาพ” ณ วันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๔๘๘ ในฐานะของ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ภายใต้พระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อานันทมหิดลรัชกาลที่ ๘ สาระสำคัญที่ประกาศโดยสรุปคือ ให้ถือว่า การประกาศสงครามต่อสหรัฐอเมริกาและอังกฤษของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นโมฆะไม่ผูกพันประชาชนชาวไทย และพร้อมที่จะร่วมมือ เต็มที่ทุกทางกับสหประชาชาติในการสถาปนาเสถียรภาพในโลกนี้

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ นายปรีดีฯ ได้ใช้ความรู้ ความ สามารถเจรจาต่อรองกับฝ่ายสัมพันธมิตร ทำให้ประเทศไทยไม่ต้องถูกยึดครองโดยฝ่ายสัมพันธมิตร ดังเช่นหลายประเทศ และทำให้ประเทศไทย สามารถแก้ไขสถานะผู้แพ้สงครามได้สำเร็จอย่างละมุนละม่อม สามารถ เข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติอย่างเต็มภาคภูมิ

ด้วยคุณูปการที่เป็นผู้นำในการกอบกู้บ้านเมืองในยามคับขันนี้เอง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล จึงมีพระบรมราชโองการ โปรดเกล้าฯ ยกย่องนายปรีดี พนมยงค์ ไว้ในฐานะรัฐบุรุษอาวุโส ตำแหน่ง นี้ถือได้ว่าเป็นตำแหน่งทางการเมืองอันทรงเกียรติสูงสุด

ในปีสุดท้ายก่อนที่จะสูญเสียอำนาจ นายปรีดิฯ ได้เริ่มแสดงบทบาทการเมืองระหว่างประเทศก้าวใหม่ ด้วยเล็งเห็นว่า แม้สงครามโลกครั้งที่ ๒ จะสิ้นสุดลงแล้วก็ตาม แต่ประเทศในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ยังอยู่ในการปกครองของมหาอำนาจตะวันตก ได้แก่ อังกฤษ ลาว เวียดนาม เป็นเมืองขึ้นของฝรั่งเศส พม่า มาลายา สิงคโปร์ ก็ถูกอังกฤษครอบครอง อินโดนีเซียก็อยู่ในอาณัติของเนเธอร์แลนด์ และฟิลิปปินส์ก็อยู่ในความดูแลของสหรัฐอเมริกา

บรรดาผู้นำที่รักชาติ และประชาชนในบรรดารัฐเพื่อนบ้านเหล่านี้ต่างได้เคลื่อนไหวต่อสู้อย่างทรหด เพื่อให้ได้มาซึ่งเอกราชอธิปไตยแห่งประชาชาติของตน นายปรีดิฯ เห็นว่าเป็นความชอบธรรมที่ประชาชาติเล็กๆ เหล่านี้จะรวมตัวเพื่อสร้างแนวร่วมต่อต้านกับมหาอำนาจ เขาเคยเสนอให้ฝรั่งเศสร่วมกับไทยเป็นผู้อุปถัมภ์ "สหภาพเอเชียตะวันออกเฉียงใต้" ซึ่งจะประกอบด้วย ลาว กัมพูชา เวียดนาม และไทย โดยเชื่อว่า พม่า มาลายา ฟิลิปปินส์ และอินโดนีเซียอาจเข้ามาร่วมด้วยในภายหลัง แต่รัฐบาลฝรั่งเศสปฏิเสธข้อเสนอดังกล่าว อย่างไรก็ตาม นายปรีดิฯ ไม่ยอมล้มเลิกแนวคิดนี้ เขาได้ดำเนินการก่อตั้ง "สันนิบาตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้" ขึ้นในเดือนกันยายน ๒๔๙๐ เพื่อเป็นเวทีในการประสานแนวร่วมผู้รักชาติในภูมิภาคนี้ขึ้นมา เป็นพลังต่อรองและเจรจาไกล่เกลี่ยกับมหาอำนาจ เพื่อหาหนทางที่จะให้ได้มาซึ่งเอกราชอธิปไตยของประเทศในเอเชียอาคเนย์โดยสันติวิธี

แต่ความริเริ่มทางการเมืองระหว่างประเทศนี้มีขึ้นได้เพียงไม่กี่เดือนก็ต้องยุติลง เนื่องจากมีกลุ่มทหารนิยมลัทธิเผด็จการ ใช้กำลังทหาร

และอาวุธเข้าทำการยึดอำนาจรัฐบาลฝ่ายนิยมประชาธิปไตย ถึงแม้ว่าในคราวนั้นนายปรีดิย์ มิได้เป็นนายกรัฐมนตรี แต่คณะรัฐประหารก็มุ่งหมายที่จะกำจัดนายปรีดิย์ โดยตรง นายปรีดิย์ จึงจำต้องลี้ภัยรัฐประหารออกนอกประเทศเมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐

น่าเสียดาย “สันนิบาตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” ต้องล้มเลิกลงกลางคัน เพราะหากแนวคิดนี้ของนายปรีดิย์ ประสบความสำเร็จ โดยที่มหาอำนาจยินยอมปล่อยให้ประชาชนในภูมิภาคนี้ตกลงแก้ไขปัญหาของตนเอง อย่างน้อย ปัญหาอินโดจีนคงจะยุติลงด้วยวิถีทางที่สันติและเสียเลือดเสียเนื้อน้อยกว่าที่ได้เป็นไปแล้ว ในสงครามเกาหลี สงครามเวียดนาม และสงครามในกัมพูชาซึ่งยังคงคุกรุ่นอยู่ขณะนี้

นับแต่ปี ๒๔๙๐ เป็นต้นมา แม้นายปรีดิย์ จะหลุดพ้นเวทีการเมืองของประเทศไทยโดยไม่อาจหวนคืนมาอีก แต่ตลอดเวลาที่เขาลี้ภัยการเมืองอยู่ในต่างแดน เขายังมีความกระตือรือร้นในการแสดงบทบาททางความคิด ต่อการเมืองภายในประเทศไทย และการเมืองระดับโลก เขาได้พูดและเขียนบทความ หนังสือเป็นอันมาก ที่แสดงทัศนะประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน และสันติภาพที่ต่อต้านเผด็จการทั้งฝ่ายซ้ายและฝ่ายขวา เขาคัดค้านการสร้างและการสะสมอาวุธนิวเคลียร์ คัดค้านการทำสงครามทุกรูปแบบ และยิ่งเตือนรัฐบาลไทยอยู่เนืองๆ มิให้ตกเป็นเหยื่อของสงครามโดยตัวแทน (War by Proxy) โดยให้ประเทศไทย ยึดถือหลักความเป็นกลางและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติอย่างเคร่งครัด หลักการนี้ได้รับการพิสูจน์ว่าเป็นจริง เมื่อสหรัฐอเมริกายอมยุติสงครามเวียดนาม

และถอนทัพออกจากประเทศไทย

นายปรีดี พนมยงค์ ถึงแก่อสัญกรรมเมื่อวันที่ ๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๖ ณ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส ตลอดชีวิตของนายปรีดี พนมยงค์ ได้ตั้งใจรับใช้ชาติและประชาชนชาวไทยด้วยสติปัญญาและความสามารถอย่างเต็มที่ ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ด้วยความกล้าหาญเสียสละมิได้เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนแม้แต่น้อย แม้ภารกิจนั้นจะเสี่ยงภัยอันตรายต่อชีวิตก็ตาม ท่านรับราชการสนองพระเดชพระคุณ จนเป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัย ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ยกย่องไว้ในฐานะรัฐบุรุษอาวุโส และสภาผู้แทนราษฎรได้มีมติแต่งตั้งให้เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ แต่ผู้เดียวจนสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง นอกจากนี้นายปรีดี พนมยงค์ ยังเป็นผู้ดำรงชีวิตเรียบง่ายและประหยัด มีศรัทธายึดมั่นในหลักศาสนาธรรม หลักนิติธรรม หลักมนุษยธรรม ทั้งในการดำรงชีวิตและในการปฏิบัติหน้าที่ราชการเพื่อให้เกิดสันติภาพและสันติสุขในหมู่ประชาชนและในบ้านเมือง

ด้วยผลงานและเกียรติคุณความดีของนายปรีดี พนมยงค์ อันเป็นที่ประจักษ์ชัดได้กล่าวมาแล้ว เพื่อแสดงกตัญญูและกตเวทิต่อผู้กระทำคุณประโยชน์ให้แก่ประชาชนและประเทศชาติ อันจะเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชนของชาติที่จะทะนุบำรุงบ้านเมืองต่อไป และเพื่อให้นานาชาติได้ทราบถึงคุณงามความดีของคนไทยที่ได้กระทำคุณประโยชน์ให้แก่ประเทศไทยและแก่อีก อันควรได้รับการสรรเสริญ จึงเห็นสมควรจัดงานฉลองครบรอบ ๑๐๐ ปีชาตะกาล ให้แก่นายปรีดี พนมยงค์เพื่อเป็นเกียรติประวัติสืบไป

- ^๑ พระยาสุรียานุวัติ, ทรัพย์สินศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์พิมพ์เนศ, ๒๕๑๘), หน้า ๗๑-๗๒
- ^๒ ประสบการณ์และความเห็นบางประการของรัฐบุรุษอาวุโสปรีดี พนมยงค์ สัมภาษณ์โดย ดร.ฉัตรทิพย์ นาถสุภา เมื่อวันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๒๕ (โครงการปรีดี พนมยงค์กับสังคมไทย จัดพิมพ์ ๒๕๒๖), หน้า ๓๒
- ^๓ เพิ่งอ้าง หน้า ๓๗
- ^๔ คาร์ล ซี ชิมเมอร์แมน, การสำรวจเศรษฐกิจในชนบทแห่งสยาม พ.ศ. ๒๔๗๔ แปลและเรียบเรียงโดยนายชิม วีระไวทยะ (มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๒๖)
- ^๕ ประสบการณ์และความเห็นบางประการของรัฐบุรุษอาวุโสปรีดี พนมยงค์, สัมภาษณ์โดย ดร.ฉัตรทิพย์ นาถสุภา เมื่อวันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๒๕ (โครงการปรีดี พนมยงค์กับสังคมไทย จัดพิมพ์ ๒๕๒๖) หน้า ๕๑
- ^๖ เตือน บุนนาค, ท่วงปรีดี รัฐบุรุษอาวุโส ผู้วางแผนเศรษฐกิจไทยคนแรก, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ : สำนัคดีธรรม, ๒๕๑๗), หน้า ๑๕๘
- ^๗ เพิ่งอ้าง

ภ า ด ผ น ว ก

ประกาศตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

โดยที่ พลโท พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา ประธานผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ได้กราบบังคมลออกจากตำแหน่งตั้งแต่วันที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๕๗ ซึ่งสภาผู้แทนราษฎรได้รับทราบและอนุมัติให้ลาออกได้ตามพระประสงค์แล้ว อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๐ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย สภาผู้แทนราษฎรจึงได้ลงมติเมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๕๗ ตั้งให้นายปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์แต่ผู้เดียว

จึงขอประกาศให้ทราบทั่วกัน

ประกาศ ณ วันที่ ๑ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๕๗

ป.วีเชียร ณ สงขลา

ประธานสภาผู้แทนราษฎร

ประกาศ อานันท์มหิตล

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันท์มหิตล มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้
ประกาศว่า

โดยที่ทรงพระราชดำริเห็นว่า นายปรีดี พนมยงค์ ได้เคยรับหน้าที่บริหาร
ราชการแผ่นดินในตำแหน่งสำคัญๆ มาแล้วหลายตำแหน่ง จนในที่สุดได้รับความเห็น
ชอบจากสภาผู้แทนราษฎรให้ดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ และปรากฏ
ว่า ตลอดเวลาที่นายปรีดี พนมยงค์ ดำรงตำแหน่งเหล่านี้ ได้ปฏิบัติหน้าที่ด้วย
ความซื่อสัตย์สุจริต และด้วยความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และ
รัฐธรรมนูญ ทั้งได้แสดงให้เห็นเป็นที่ประจักษ์ในความสามารถบำเพ็ญคุณ
ประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติเป็นอเนกประการ

จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ยกย่องนายปรีดี พนมยงค์ ไว้ใน
ฐานะรัฐบุรุษอาวุโสและให้มีหน้าที่รับปรึกษากิจการราชการแผ่นดิน เพื่อความวัฒนา
ถาวรของชาติสืบไป

ทั้งนี้ ตั้งแต่นี้เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๘ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๘๘

เป็นปีที่ ๑๒ ในรัชกาลปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช

นายกรัฐมนตรี

(ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๖๒ ตอน ๗๐ วันที่ ๑๑ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๘๘)

คำปราศรัยของหัวหน้าคณะเสรีไทยในงานชุมนุมเสรีไทย แสดงความเป็นมาและการดำเนินการของขบวนการเสรีไทย

ภายหลังที่กองกำลังของขบวนการเสรีไทย ได้เดินสวนสนามสำแดงพลัง
ต่อหน้ามหาชนและสัมพันธมิตรเมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๔๘๔ แล้ว ในตอนเย็นของ
วันนั้น ท่านปรีดีฯ หรือ “รัฐ” ในฐานะหัวหน้าใหญ่ของขบวนการเสรีไทยได้เชิญผู้
แทนของกองกำลังเสรีไทยทุกหน่วย ไปร่วมสโมสร ณ มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์
และการเมือง และในงานสโมสรเย็นวันนั้น ท่านปรีดีฯ ได้กล่าวคำปราศรัยต่อหน้า
ผู้แทนหน่วยต่าง ๆ ของเสรีไทยทั่วประเทศ มีความโดยละเอียดดังนี้

สหายทั้งหลาย

ข้าพเจ้าเชิญท่านมาร่วมสโมสรในวันนี้ ไม่ใช่ในฐานะตำแหน่งราชการของ
ข้าพเจ้าหรือของท่าน ข้าพเจ้าเชิญท่านมาในฐานะสหายที่ได้ร่วมกันรับใช้ประเทศ
ข้าพเจ้าจึงต้องขอยกยอสหายอื่นอีกมากมายที่ข้าพเจ้าไม่สามารถเชิญท่านมาในคราว
เดียวพร้อมกันได้หมด เนื่องด้วยสถานที่คับแคบเกินกว่าจำนวน ฉะนั้น จึงขอร้อง
ท่านทั้งหลายช่วยติดต่อไปยังสหายตามหมวดหมู่ต่างๆ ให้ทราบถึงคำปรารภของ
ข้าพเจ้าในวันนี้โดยทั่วกันด้วย

ในโอกาสนี้ ข้าพเจ้าปรารถนาที่จะแสดงเปิดเผยในนามของสหายทั้งหลาย
ถึงเจตนาอันบริสุทธิ์ ซึ่งเราทั้งหลายได้ถือเป็นหลักเป็นคติในการรับใช้ชาติครั้งนี้
ว่า เรามุ่งจะทำหน้าที่ในฐานะที่เราเกิดมาเป็นคนไทย ซึ่งจะต้องสนองคุณชาติ เรา
ทั้งหลายไม่ได้มุ่งหวังทองเอาตำแหน่งในราชการมาเป็นรางวัลตอบแทน การกระทำ
ทั้งหลายไม่ใช่ทำเพื่อประโยชน์ของบุคคลหรือหมู่คณะใด แต่ได้ทำไปเพื่อประโยชน์
ของคนไทยทั้งมวล

การกระทำคราวนี้มิได้ก่อตั้งเป็นคณะหรือพรรคการเมือง แต่เป็นการร่วมงานกันประกอบกิจ เพื่อให้ประเทศชาติได้กลับคืนสู่สถานะก่อนวันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ แม้ว่าการดำเนินงานจะได้จัดให้มีองค์การบริหาร คือกองบัญชาการ สำนักงานหรือสาขาใดๆ ขึ้น ก็เพื่อความจำเป็นที่จะให้งานนี้ได้มีระเบียบอันนำมาซึ่งวินัยและสมรรถภาพ สมาคมซึ่งมีสมาชิกน้อยกว่าผู้ร่วมงานคราวนี้ต้องมีกรรมการณ์ใด ผู้ร่วมงานคราวนี้ซึ่งมีจำนวนมากก็ยิ่งจำต้องมืองค์การบริหารอันนั้น เมื่อองค์การในการรับใช้ชาติจำเป็นต้องมีขึ้นดังกล่าวแล้ว ก็จำเป็นจะต้องมีนามสำหรับการนี้ หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้แทนของประชาชนชาวไทยอยู่ในต่างประเทศได้รับความรับรองตลอดมา ก็มีความจำเป็นที่จะต้องเรียกองค์การและผู้ร่วมงานในต่างประเทศว่า "เสรีไทย" เพราะเวลานั้นต่างประเทศเข้าใจว่าประเทศไทยอยู่ภายใต้ครอบครองของญี่ปุ่น เสรีไทยไม่ใช่ผู้ที่อยู่ในครอบครองของญี่ปุ่น ความหมายก็คือไทยที่เป็นเสรี ไทยทั้งหลายที่ต้องการให้ประเทศของตนเป็นอิสระ ทั้งนี้ก็เพื่อให้ต่างประเทศรับรองการกระทำของผู้ที่อยู่ในต่างประเทศ หาใช่เป็นคณะหรือพรรคการเมืองไม่ ส่วนองค์การต่อต้านภายในประเทศนั้น ในชั้นเดิมไม่มีชื่อเรียกองค์การว่าอย่างไร การชักชวนให้มาร่วมงานตั้งแต่วันที่ ๘ ธันวาคม ๒๔๘๔ เป็นต้นมา ก็ชักชวนเพื่อต่อต้านญี่ปุ่นให้พ้นประเทศ และเมื่อเรียกองค์การภายในและภายนอกนี้ว่า Free Siamese Movement หรือขบวนการเสรีไทย เป็นนามสมญาที่ควรยอมรับ ข้าพเจ้าก็ได้ถือเอานามนี้ได้ตอบกับต่างประเทศ โดยใช้นามองค์การว่าองค์การขบวนการเสรีไทย ซึ่งเราทั้งหลายก็จะเห็นได้ชัดอีกว่าไม่ใช่เรื่องคณะพรรคการเมือง

วัตถุประสงค์ของเราที่ทำงานคราวนี้มีจำกัดดังกล่าวแล้ว และมีเงื่อนไขสุดสิ้น กล่าวคือ เมื่อสภาพการณ์เรียบร้อยลงแล้ว องค์การเหล่านี้ก็จะเลิก และสิ่งซึ่งจะเหลืออยู่ในความทรงจำของเราทั้งหลาย ก็คือมิตรภาพอันดีในทางส่วนตัวที่เราได้ร่วมรับใช้ชาติด้วยกันมา โดยปราศจากความคิดที่จะเปลี่ยนสภาพองค์การเหล่านี้ให้เป็นคณะหรือพรรคการเมือง และเพราะเหตุที่การกระทำคราวนี้เป็นการสนองคุณ

ชาติ ผู้ใดจะรับราชการในตำแหน่งใดหรือไม่นั้น จึงต้องเป็นไปตามความสามารถตามกฎหมาย และระเบียบแบบแผนเหมือนดังคนไทยอื่นทั้งหลาย เราพึงพอใจด้วยความระลึกและด้วยความภูมิใจว่า เราได้ปฏิบัติหน้าที่ที่เกิดมาเป็นคนไทย จริยอยู่ในระหว่างที่สละงให้สภาพของประเทศกลับเข้าสู่ฐานะเดิม ได้มีผู้ร่วมงานคราวนี้บางคนรับตำแหน่งในราชการ แต่ทั้งนี้ขอให้เข้าใจว่า บุคคลเหล่านั้นเข้ารับหน้าที่ซึ่งได้รับมอบหมายโดยพระบรมราชโองการให้ปฏิบัติ หรือนัยหนึ่งเป็นการปฏิบัติตามคำสั่ง เพื่อจัดการเรื่องที่เกี่ยวข้องอยู่กับนานาประเทศให้เสร็จสิ้นไปเท่านั้น หาใช่เป็นการเอาตำแหน่งราชการมาเป็นรางวัลไม่

ผู้ที่ได้ร่วมงานกับข้าพเจ้าคราวนี้ ถือว่าทำหน้าที่เป็นผู้รับใช้ชาติ มิได้ถือว่าเป็นผู้กู้ชาติ การกู้ชาติเป็นการกระทำของคนไทยทั้งปวง ซึ่งแม้ผู้ไม่ได้ร่วมในองค์การนี้โดยตรง ก็ยังมีอีกประมาณ ๑๗ ล้านคนที่ได้กระทำโดยอิสระของตน ในการต่อต้านด้วยวิถีทางที่เขาเหล่านั้นสามารถจะทำได้ หรือเอากำลังใจช่วยขับไล่ให้ญี่ปุ่นพ้นไปจากประเทศไทยโดยเร็วก็มี หรือแม้แต่คนไทยที่หนึ่งอยู่โดยไม่ทำการขัดขวางผู้ต่อต้านญี่ปุ่นหรือผู้รับใช้ชาติ ซึ่งเท่ากับเปิดโอกาสให้ผู้รับใช้ชาติทำการได้สะดวก ฯลฯ เป็นต้น คนไทยทั้งปวงเหล่านี้ทุกคนร่วมกันทำการกู้ชาติของตนด้วยกันทั้งสิ้น ส่วนผู้ที่คอยขัดขวางการต่อต้านของผู้รับใช้ชาติจะเป็นโดยทางกายทางวาจา หรือทางใจนั้นก็มิบังเล็กน้อยเป็นธรรมดา แต่เขาเหล่านั้นในทางพฤตินัยไม่ใช่คนไทย เพราะการกระทำของเขาเหล่านั้นไม่ใช่การกระทำของคนที่เป็นไทย เขามีสัญชาติไทยแต่เพียงโดยนิตินัย คือเป็นคนไทยเพราะกฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น

ข้าพเจ้าจึงกล่าวได้ในนามของสหายทั้งหลายว่า ราษฎรทั้งปวงประมาณ ๑๗ ล้านคน ที่เป็นคนไทยทั้งโดยทางนิตินัยและพฤตินัยนั้นเอง เป็นผู้กู้ชาติไทย ฉะนั้นผู้ซึ่งข้าพเจ้าจะต้องขอขอบคุณอย่างสูงยิ่งก่อนอื่นก็คือคนไทยทั้งปวงนี้

ในส่วนผู้ร่วมงานกับข้าพเจ้าในการรับใช้ชาติ ข้าพเจ้าขอขอบใจหม่อม

ราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช และขอบใจคนไทยในสหรัฐอเมริกา คนไทยในอังกฤษ คนไทยในจักรภพของอังกฤษและคนไทยในประเทศจีนผู้ที่ได้ช่วยเหลือกิจการอยู่ในต่างประเทศ

ส่วนภายในประเทศ ข้าพเจ้าขอขอบใจหัวหน้าผู้ใหญ่ในกองบัญชาการ คือ นายทวี บุญยเกตุ นายพลตำรวจเอกอดุล อดุลเดชจรัส พลเรือตรีสังวร สุวรรณชีพ นายดิเรก ชัยนาม พลโทสินาด โยธารักษ์ นาวาเอกหลวงศุภชลาศัย ซึ่งได้เป็นหัวหน้าบัญชาการในการต่อต้านให้ดำเนินไปด้วยดี ข้าพเจ้าขอขอบใจหัวหน้ารองและผู้ประจำในกองบัญชาการ ขอบใจหัวหน้าพลพรรคและพลพรรคอื่นทั้งหลาย ซึ่งถ้าจะระบุนามในที่นี้ก็จะเป็นการยืดยาว การกระทำของท่านเหล่านี้จะปรากฏอยู่ในสมุดที่ระลึกซึ่งข้าพเจ้าจะสั่งให้รวบรวมขึ้น ข้าพเจ้าขอขอบใจทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศและตำรวจ ที่ได้ร่วมมือร่วมใจกับข้าพเจ้าในงานรับใช้ชาติ คราวนี้โดยทั่วกัน

ในงานปฏิบัติหน้าที่คราวนี้ ได้มีสหายของเราเสียชีวิตไปหลายคน อาทิ พระองค์เจ้าจิระศักดิ์ นายกำจัด พलगูร นายสมพงษ์ ศัลยพงศ์ นายการเวก ศรีวิจารณ์ และพลพรรคอื่นอีกหลายคนซึ่งหัวหน้าพลพรรคกำลังสำรวจรายนาม ขอให้สหายทุกคนซึ่งอยู่ ณ ที่นี้ตั้งใจอธิษฐานให้วิญญาณของผู้ซึ่งได้เสียชีวิตไปแล้ว ในงานนี้ จงอยู่โดยผาสุกในสัมาปรายภพ

ในที่สุดนี้ ขอให้สหายทั้งหลายจงพร้อมใจกันเปล่งเสียงไชโย เพื่อสดุดีคนไทยทั้งปวง โดยขอให้คนไทยทั้งปวงเสวยความสุขเกษมสำราญในสันติภาพอันถาวร และอวยพรให้ชาติไทยตั้งมั่นเป็นเอกราชอยู่ชั่วกัลปาวสาน

17 365 hab. Important centre administratif, commercial et industriel (travail du coton, matériel ferroviaire, machines-outils). — Parcs de sir Richard Arkwright et sir J.B. Glubb. * *Hist.* Les écosseis y furent vaincus par Cromwell (1648).

Pré-lab (ind. rad. de l'Angl. Land-Lesse Act. * Loi autorisant le président des États-Unis (V. Roosevelt [F.D.]) à vendre, louer ou prêter tout moyen de défense militaire aux pays dont la sécurité serait jugée indispensable pour les intérêts des États-Unis. Elle fut appliquée par traité avec la Grande-Bretagne, fév. 1942; P.U.S.S., juin 1942) et permit à Roosevelt d'aider les ennemis du nazisme sans entrer en guerre.

PRÉTEXTAT (saint). * (? — Rouen, 586). Evêque de Rouen en 581. Ayant béni le mariage de Brunehaut et Mérovée, il fut jugé, sur ordre de Chilpéric, par un concile parisien [577] (V. Grégoire le Tourn) et exilé à Jersey. Récusé en 584, il fut assassiné par un fils de Frédégonde. Fête le 24 février.

PRÉTORIA. * V. d'Afrique* du Sud, ch.-l. du Transvaal*, siège du gouvernement et de l'administration centrale de la République. Centre ferroviaire relié aux grandes villes du pays et à Lourenço* Marques (Mozambique). 571 540 hab. Archevêché. Université. Centre métallurgique. Diamant. * *Hist.* La ville fut fondée en 1855 et devint capitale en 1863. Paix ou convention de Pretoria, par laquelle le gouvernement britannique (Gladstone) accordait au Transvaal, après la première guerre des Boers, une autonomie sous la suzeraineté britannique (la convention de Londres, 1884, supprime cette clause).

PRETORIUS (Andrius Wilhelmus Jacobus). * Homme politique sud-africain (Graaff Reinet, Le Cap, 1798 — Potchefstroom Transvaal, 1853). Il vint au Natal (1829) où il proclama la république après l'écrasement des Zoulous. Après l'annexion de ce pays par l'Angleterre (1844), il gagna l'Édit d'Orange puis la région N. du rai, et contribua à la fondation du Transvaal* (1852) dont la capitale, en son honneur, fut appelée Pretoria* (1855). * MARTINUS WESSEL. PRETORIUS, son fils (Graaff Reinet, Le Cap, 1819 — Potchefstroom, Transvaal, 1901). Après l'annexion du Transvaal au Natal, alors colonie anglaise (1877), il fut, avec P.J. Joubert* et P. Kruger*, un des principaux artisans de sa reconquête et de la proclamation de la république (1881).

PRÉTRE-JEAN. * V. JEAN (le prétre).

PREULLY-SUR-CLAISE. * Ch.-l. de cant. d'Indre-et-Loire, n. de Loches (1 579 hab.). Abbaye Saint-Pierre (xvie-xviiie s.).

Pré-lab (ind. rad. de l'Angl. Land-Lesse Act. * Loi autorisant le président des États-Unis (V. Roosevelt [F.D.]) à vendre, louer ou prêter tout moyen de défense militaire aux pays dont la sécurité serait jugée indispensable pour les intérêts des États-Unis. Elle fut appliquée par traité avec la Grande-Bretagne, fév. 1942; P.U.S.S., juin 1942) et permit à Roosevelt d'aider les ennemis du nazisme sans entrer en guerre.

PRÉVÈRE (Jacques). * Poète français (Neuilly-sur-Seine, 1901). Venu du surréalisme, il en a appliqué la leçon corrosive à une entreprise systématique de démantèlement du langage, qui se caractérise par le caractère conventionnel et désuet du discours poétique. Fidèle à la tradition anarchisante du début du siècle, on ne-conformisme exhale une permanente révolte du cœur bien qu'il ne se montre disposé à célébrer l'espoir, jugé illusoire, ni la révolution. Hostile à toutes les formes d'oppression sociale, sa poésie dénonce et de violence mais aussi de grâce et de tendresse, il poète célèbre, à l'usage d'un très large public, les thèmes de la bête, du jésuite et du bonhomme. Elle a porté à son plus haut son efficacité burlesque la technique de l'énumération et de l'inventaire. On la retrouve dans les scénarios et dialogues qui revêt à composés pour quelques-uns des plus grands films de l'après-guerre : *Drôle de drame* (1937), *Quelques brunes* (1938), *Je joue le jeu* (1939), *Les Voleurs du toit* (1942), *Les Enfants parodies* (1945), *Les Portes de la nuit* (1946). Princ. recueils : *Indes* (1946), *Histoires* (en collab. avec André Verdet, 1946), *poésie* (1951), *La Pluie et le beau temps* (1955), *Fairies* (1965).

PRÉVÈZE. * V. et port de Grèce (Épire), à l'entrée N. du golfe Arta, ch.-l. du nom de Prévéza : 1 096 km; 56 585 hab. Centre commercial. 12 970 hab. — Fort vénitien; ruines de l'ancien Actium.

* la rive opposée de l'entrée du golfe.

PRÉVOST (Louis Constant). * Géologue français (Paris, 1787 — 1856). Auteur d'une *Histoire des terrains tertiaires* et d'un

Traité de géographie physique. (1836), il a tenté d'expliquer la formation des chaînes montagneuses par la rétraction lente de l'écorce terrestre et non par des cataclysmes violents. (Acad. sc., 1848).

PRÉVOST (Jouven). * Physiologiste français (1790 — 1850). Il refut avec J.B. Dumas* les expériences de Spallanzani* sur la fécondation des œufs de batraciens, mettant en évidence le rôle du spermatozoïde, observant la segmentation de l'œuf (formation des blastomères). Il découvrit avec Dumas les ovules dans les vaisseaux ovariens de la chienne (V. non commun).

PRÉVOST (Marcel). * Romancier français (Paris, 1862 — Vianne, 1941). Il exerça le métier d'ingénieur jusqu'en 1890, pour se consacrer à la littérature après le succès de ses premiers ouvrages, dont *La Confession d'un amant* (1891). Réagissant contre le naturalisme, il s'adonna à des études psychologiques, particulièrement consacrées à l'âme féminine, en des livres au style gracieux et allusif, habiles à peindre l'immortalité d'un monde galant et sentimental d'où la passion vraie semble absente : *Lettres de femmes* (1892-1897), *Les Demi-Vierges* (1894, porté au théâtre en 1895). Après l'échec de la question du féminisme avec *Les Vierges folles* (1900), M. Prévost s'attacha à donner des conseils aux jeunes filles en passe de devenir des femmes dans un ouvrage qui eut un grand succès, *Les Lettres à Françoise* (1902 et 1924). (Acad. fr.)

PRÉVOST D'EXILES (abbé Antoine François, dit l'abbé Prévost). * Romancier et polygraphe français (Hesdin, 1697 — Courcel, 1763). Après avoir bûché entre l'église et l'armée, il fut un prédicateur mondain réputé, puis s'exila en Angleterre et en Hollande avant de s'installer de nouveau à Paris. Au cours de sa vie mouvementée il traduisit les auteurs anglais (dont Richardson*) et composa de nombreux romans de mœurs et d'aventures. Ses *Mémoires* et *œuvres* d'un homme de qualité (1728-1731), long roman plein de péripéties, renferment *La Véritable Histoire du chevalier Des Grieux et de Manon** Lescaut (1731), restée fameuse.

PRÉVOST-PARADOL (Lucien Anatole). * Journaliste et homme politique français (Paris, 1829 — Washington, 1870). Condisciple de Taine à l'École normale, il fut conseiller pour l'Académie puis son *Éloge* de Bernardin de Saint-Pierre (1851), puis nommé professeur à Aix après ses thèses (sur *Elizabeth et Henri IV*, et sur *Swift*). Collaborateur au *Journal des débats* et au *Courrier du dimanche*, il y prit position contre le régime du Second Empire. Libéral et partisan de la décentralisation régionale et communale, il sentait avoir été favorable à un régime politique de type anglais plus qu'à une république (*la France nouvelle*, 1868). Rallié néanmoins à l'Empire, il se présenta aux élections pour le Corps législatif mais échoua (1869) et fut nommé ambassadeur aux États-Unis (1870). La nouvelle de la déclaration de guerre à la Prusse le désespéra, et il se suicida (juil. 1870). Auteur d'*Essais de philosophie et de littérature* (1859-1863), d'études sur les moralistes français. (Acad. fr., 1865).

PREYER (Wilhelm Thierry). * Physiologiste et psychologue allemand (Moss Side, près de Manchester, 1841 — Wiesbaden, 1897). Outre des travaux de physiologie (en optique et acoustique), on lui doit une étude sur le développement psychologique de l'enfant durant les trois premières années de sa vie (*L'Âme de l'enfant*, 1881).

PRIAM, en gr. Priamos. * Roi de Troie*, fils de Laomédon*. Appelé d'abord Podarctes (« l'homme aux pieds agiles »), il prend le nom de Priam (« celui qui a été vendu ») quand sa sœur Héloïse* rachète sa vie à Héraclès qui se vengeait du parjure de Laomédon. Selon la tradition, il a cinquante fils et plusieurs filles, dont dix-neuf de sa seconde femme, Héloïse*. V. Hector, Paris, Héléna, Cassandra, Cécube, Polyxène. Très âgé à l'époque de la guerre de Troie, il a un rôle secondaire dans *L'Iliade**. Son affliction, quand il va réclamer le cadavre de son fils Hector, fait écho à Achille*. Il est tué par Pyrrhos*, le fils de ce dernier.

PRIAPÉ, en gr. Priapos. * Dieu de la fécondité, préposé surtout à la garde des vignobles et des vergers de Dionysos* et d'Aphrodite*, né avec un membre viril démesuré, il est abandonné par sa mère près de Lampsaque*, où son culte devait être localisé. Dieu asiatique, qui vient en Grèce dans le cortège de Dionysos. On le représentait comme un personnage éthyphallique, souvent en compagnie d'un lion.

PRIPILOF (île). * Archipel de la mer de Béring, à 290 km à l'O. des côtes de l'Alaska, comprenant les îles Saint-Paul et Saint-George. 200 km² env. Importante réserve de phoques.

PRICHARD (James Cowles). * Médecin écossais, anthropologue et linguiste anglais (Ross, 1786 — Londres, 1848). Dans son principal ouvrage *De l'homme primitif* (1808), d'inspiration naturaliste, il a étudié les caractéristiques physiques

de l'homme primitif (1812-1813), il a étudié les caractéristiques physiques, de mœurs, de langue entre les races, qu'il expliquait, par les différences physiques, par l'influence du milieu.

PRIDI PHANOMYONG. * Homme d'État thaïlandais (1901 —). Devenu en 1941 régent de la couronne, il s'opposa aux Japonais, mais fut obligé de s'expatrier. Il devint Premier ministre en 1946, fut démissionner et, après un coup d'État avorté, s'exila.

Ph. Harlingue-Viollet

Coll. Viollet

Marcel Prévost.

Prévost d'Exiles.

Fille d'un

Viollet

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กองการสัมพันธ์ต่างประเทศ โทร. ๒๕๒-๒๓๖๘

ที่ _____ วันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๓๗

เรื่อง สภาภาพยนตร์ฯ นานาชาติขอใช้กรอบแบบสอบถาม

เรียน เลขาธิการคณะกรรมการแห่งชาติฯ

ด้วยสำนักงานคณะรัฐมนตรีไทยประจําญูเนสโก ได้แจ้งให้สำนักเลขาธิการฯ ทราบว่า สภาภาพยนตร์ ไทยทัศน์ และการสื่อสารด้วยสื่อโสตทัศนฯ ซึ่งมีที่ทำการ ณ อาคารสำนักงานไทยยูเนสโก กรุงปารีส ได้ขอใช้ทางการไทยกรอกแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลของภาพยนตร์ เช่น ประเทศไทยมีห้องสมุดภาพยนตร์หรือไม่ ภาพยนตร์เกี่ยวกับมรดกของชาติมีชื่อเรียกว่าอย่างไร เป็นต้น

กองการสัมพันธ์ต่างประเทศ สป. พิจารณาแล้วเห็นสมควรตอบภาพยนตร์แห่งชาติ กรมศิลปากรพิจารณาต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ หากเห็นชอบ ขอให้โปรดมอบกองการสัมพันธ์ต่างประเทศ สป. แจ้งกรมศิลปากรพิจารณากรอบแบบสอบถามตามความเหมาะสมต่อไป

๒๕-๓-๓๗

๑๕ มี.ค. ๓๗
นายอ. แวอินทร์

๕
๑๕ มี.ค. ๓๗

วิรัช ไชยกุล

(นางดวงทิพย์ สุรินทธิป)

ผู้อำนวยการกองการสัมพันธ์ต่างประเทศ

๑๕ มี.ค. ๒๕๓๗

งานธุรการ	๒๕/๓
กก.ศ.ป.ศ.ร.	
๐๖๔๗	
๑๕ มี.ค. ๒๕๓๗	
๑. ๕	
งาน _____	
ตรวจสอบ _____	
๑๕ มี.ค. ๒๕๓๗	
ส่ง _____	
ให้ _____	
๑๕ มี.ค. ๒๕๓๗	

จัดตามเสนอ

(นางสุรีย์ ศิลปอนันต์)

รองปลัดกระทรวง ปฏิบัติราชการแทน
ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

International Enquiry:

" Centenary of the Cinema "

Films-Phares

Questionnaire to be copied and to be sent soonest possible to:

International Council for Film, Television and Audiovisual Communica

UNESCO,

1, rue Miollis, 75015 Paris

Fax : 45 67 28 40)

Country : THAILAND

Name of person completing the questionnaire: DOME SUKYONG

Designation of person completing the questionnaire: ARCHIVIST

Address and telephone no. of person completing the questionnaire :

Address: National Film Archive
4 Chaofa Road
Bangkok 10200 THAILAND

Telephone no. : (662) 281-0170 , (662) 240-1145

Fax : (662) 280-1145

In your country, the film regarded a masterpiece of national heritage

is called : KING OF THE WHITE ELEPHANT

Produced by : Dr. Pridi Banomyong

in (year of production) : 1940

Format (16 or 35 mm. only) : 16 mm.

Duration : 100 min.

A copy of the film is kept at : National Film Archive

The master copy is kept at : Library of Congress, USA.

Our country has a film library, ~~does not have a film library.~~

(Delete what does not apply)

If your country has a film library, please give address and, if possible,

name of person in charge : Mr. Adisak Sekrattana

ช้างเผือกภาพยนตร์ของชาติร่วมฉลองร้อยปีภาพยนตร์โลก

เมื่อวันที่ ๒๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๘ ตระกูลลูมิแอร์ ได้นำประติมากรรมที่เรียกชื่อว่า

ซีเนมาโตกราฟ ออกแสดงเก็บค่าดูจากสาธารณชน เป็นครั้งแรกที่ห้องใต้ถุนร้านกาแฟแห่งหนึ่งในกรุงปารีส ต่อมา วันนั้นได้รับการยอมรับให้เป็นวันกำเนิดภาพยนตร์ของโลก และปี พ.ศ. ๒๕๓๘ นี้ จึงเป็นวาระแห่งการฉลอง ๑๐๐ ปีภาพยนตร์โลก

องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือ ยูเนสโก เป็นตัวตั้งตัวตีหลักองค์การหนึ่งในการฉลองร้อยปีภาพยนตร์ โดยการประสานกับรัฐสมาชิกทั่วโลกให้เข้าร่วมกิจกรรม ยูเนสโกได้เตรียมการงานนี้ล่วงหน้าราวสองปีมาแล้ว มีกิจกรรมต่างๆ หลายโครงการ มีโครงการหนึ่ง ซึ่งดำเนินการโดยสภาสากลว่าด้วยภาพยนตร์ โทรทซ์น์ และสื่อโตทซ์น์ ซึ่งมีสำนักงานอยู่ ณ ที่ทำการใหญ่

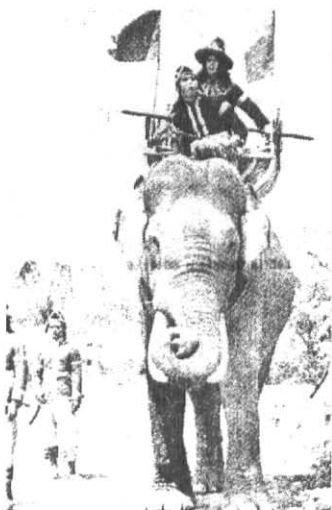
ยูเนสโก ปารีส ได้ทำแบบสอบถามไปยังรัฐสมาชิกทั่วโลก ขอทราบชื่อผลงานภาพยนตร์ ซึ่งถือว่าเป็นผลงานชิ้นเลิศแห่งมรดกของชาตินั้นๆ (a masterpiece of national heritage)

ประเทศไทยในฐานะรัฐสมาชิก ได้รับแบบสอบถามนี้ และหอภาพยนตร์แห่งชาติได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ตอบ

คำตอบของประเทศไทย คือภาพยนตร์เรื่อง พระเจ้าช้างเผือก ซึ่งสร้างโดย นาย ปรีดี พนมยงค์ ออกฉายเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๔

นอกจากนี้ ยังมีโครงการอื่นๆ อีกหลายหลาก เช่น การจัดงานฉลองร้อยปีภาพยนตร์ขึ้นที่สำนักงานใหญ่ยูเนสโก ณ กรุงปารีส เมื่อเดือนมกราคมที่ผ่านมา เป็นงานเริ่มต้นเปิดศักราชร้อยปีภาพยนตร์ กิจกรรมอย่างหนึ่งในงานนี้คือ การจัดเทศกาลภาพยนตร์นานาชาติที่ได้รับการอนุรักษ์แล้วและอยู่ในหัวข้อขนัตติธรรม (Festival de Films restaures ou retrouves sur le theme de la tolerance)

ประเทศไทยได้รับการติดต่อให้เข้าร่วมกิจกรรม เมื่อเรื่องมาถึงหอภาพยนตร์แห่ง

ชาติอีกครั้ง เราก็ไม่ลังเลที่จะเสนอส่งภาพยนตร์เรื่อง "พระเจ้าช้างเผือก" ไปร่วมงานเทศกาลภาพยนตร์นี้ ซึ่งดูเหมือนจะจับวางไว้สำหรับพระเจ้าช้างเผือกอย่างเหมาะสม

พระเจ้าช้างเผือก หรือ THE KING OF THE WHITE ELEPHANT ได้รับการจัดเข้าร่วมฉายอยู่ในโปรแกรมเทศกาลภาพยนตร์ ในวันที่ ๑๗ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๘ รอบ ๑๘.๐๐ น. ในท่ามกลายภาพยนตร์จากทั่วโลกกว่าห้าสิบเรื่อง

ดูเหมือนกับเป็นเรื่องบังเอิญหรือเรื่องตลกมหัศจรรย์ที่ภาพยนตร์เรื่องหนึ่งซึ่งเคยทำหน้าที่รับใช้ชาติบ้านเมืองเมื่อถึงศตวรรษก่อนโดยที่ไม่รู้ใครรู้ ได้กลับมาทำหน้าที่รับใช้ชาติอย่างเจียบๆ อีกครั้ง เป็นตัวแทนทางภูมิปัญญาและภูมิธรรมของชาติด้านภาพยนตร์ ได้เข้าร่วมฉลองอย่างเคียงบ่าเคียงไหล่กับชาวโลกในโอกาสที่ภาพยนตร์มีอายุ ๑๐๐ ปีในบัดนี้

ไม่มีใครล่วงรู้ว่า นายบริติ พนมยงค์ ผู้สร้างภาพยนตร์เรื่องนี้ จะคาดคิดถึงโชคชะตาของพระเจ้าช้างเผือกของท่านไว้เช่นไร

แต่นับจากนี้ไป พระเจ้าช้างเผือก ก็คือช้างเผือกของภาพยนตร์ไทย

1895-1995

CINEMA MONDIAL

FESTIVAL DE FILMS SUR LA

TOLERANCE

EXPOSITION DE PHOTOGRAPHIE

SAUVONS
LE PATRIMOINE
CINEMATOGRAPHIQUE

Commissions
nationales pour
UNESCO
FIAF Fédération
internationale
des Archives des Films

UNESCO Organisation des
Nations Unies pour l'éducation
la science et la culture

9-22 JANVIER 1995

UNESCO 4 place Fontenoy 75007 PARIS

A l'occasion de la célébration du
Centenaire du cinéma

Federico Mayor

Directeur général de l'Organisation des Nations Unies
pour l'éducation, la science et la culture

Catherine Deneuve

Ambassadeur de bonne volonté de l'Organisation des Nations Unies
pour l'éducation, la science et la culture

Robert Daudelin

Président de la Fédération internationale des archives du film

ont le plaisir de vous inviter
à participer aux activités organisées avec la coopération
des Commissions nationales pour l'UNESCO

au Siège de l'UNESCO
7, place de Fontenoy – Paris 7^e
du 10 au 22 janvier 1995

P R O G R A M M E

Festival de films restaurés ou retrouvés sur le thème de la tolérance

Mardi 10 janvier

- Salle I 15 h 00 *Pinocchio* (Italie), Giulio Antamoro, 1911, 40mn
 18 h 00 *Bartek Zwycierzca* (Pologne), Edward Puchalski, 1922, 40mn
 1920, 1h 30mn
 20 h 30 *Willy Reilly and his Colleen Bawn* (Irlande), John Macdonagh,
 1920, 1h 30mn
 20 h 30 *Vingarna* (Suède), de Mauritz Stiller, 1916, 40mn
Körkarlen (Suède), Victor Sjöström, 1920, 1h 15mn

Mercredi 11 janvier

- Salle XI 15 h 00 *Wend Kuuni* (Burkina Faso), Gaston Kaboré, 1982, 1h 10mn
 18 h 00 *Dolina miru* (Slovénie), Stiglic France, 1956, 1h 20mn
 20 h 30 *Largo viaje* (Chili), Patricio Kaulen, 1967, 1h 30mn

Jeudi 12 janvier

- Salle I 15 h 00 *Danses et coutumes de Macédoine* (Ex-République yougoslave de
 Macédoine), Yanaki et Milton Manaki, 1907-1911, 10mn
Ned med vaabene (Danemark), Holger-Madsen, 1914, 1h 15mn
 18 h 00 *Die Stadt Ohne Juden* (Autriche), Hans Karl Breslauer, 1924, 1h 24mn
 20 h 30 *La vocation d'André Carel* (Suisse), Jean Choux, 1924, 45mn

Vendredi 13 janvier

- Salle I 15 h 00 *Almost Arcady* (Chypre), réalisateur inconnu, 1929, 1h
Daphnis et Chloé (Grèce), Orestis Laskos, 1931, 1h 8 mn
 18 h 00 *Janosik 21* (Slovaquie), Jaroslav Siakel, 1921, 1h 5mn
 20 h 30 *The sentimental bloke* (Australie), Raymond Longford, 1919, 1h 8mn

Samedi 14 janvier

- Salle I 15 h 00 *El terror de la frontera* (Equateur), Luis Martinez Quirola, 1929, 5mn 30s
The Arctic Patrol (Canada), Richard S. Finnie, 1929, 50mn
 18 h 00 *Rojo no Reikon* (Japon), Minoru Murata, 1921, 1h 53mn
 20 h 30 Film-surprise présenté par les Archives du Film (Bois d'Arcy)

Lundi 16 janvier

- Salle XI 15 h 00 *La fondation de la République démocratique du Laos* (R.D.P. Lao),
 Somtheu Phetmany, 1975, 30mn
Programme de courts métrages du Pérou et de Puerto Rico
The Game: good morning (Jordanie)
 18 h 00 *La escalinata* (Venezuela), César Enriquez, 1950, 1h 30mn
 20 h 30 *Déjà s'envole la fleur maigre* (Belgique), Paul Meyer, 1960, 1h 25mn

Mardi 17 janvier

- Salle XI 15 h 00 *Shunko* (Argentine), Lautaro Murua, 1960, 1h 16mn
 18 h 00 *The King of the White Elephant* (Thaïlande), Sunh Vasudhara,
 1941, 1h 40mn
 20 h 30 *El-Kalaa* (Algérie), Mohamed Chouikh, 1988, 1h 35mn

Mercredi 18 janvier

- Salle XI 15 h 00 *Andrei Roublev* (Fédération de Russie), Andreï Tarkovsky,
 1966-1967, 3 h 6mn
 18 h 00 *We leave for England* (Norvège), Toralf Sando, 1946, 2h
 20 h 30 *Budapesti tavasz* (Hongrie), Félix Mariassy, 1955

Jeudi 19 janvier

- Salle XI 15 h 00 *Aniki Bobó* (Portugal), Manoel de Oliveira, 1942, 1h 10mn
18 h 00 *O Místo na slunci* (Rép. tchèque), Frantisek Vystřil, 1959, 5 mn
Myslenka hledající světlo (Rép. tchèque), Karel et Irena Dodalovi, 1938, 9mn
20 h 30 *Bílá nemoc* (Rép. tchèque), Hugo Haas, 1937, 1h 45mn
Kameradschaft (Allemagne), G.W. Pabst, 1931, 1h 30mn

Vendredi 20 janvier

- Salle XI 15 h 00 *Moseka* (Zaïre), Kwami Mambu Zinga, 1971, 27mn
La Noire de... (Sénégal), Sembène Ousmane, 1966, 1h 5mn
18 h 00 *Connaissez-vous vous-même* (Ukraine), Rolan Sergenko, 40mn
Le défilé des 500.000 manifestants de la Bastille à la Porte de Vincennes, le 14 juillet 1935 (France), 1935, 10mn
Description d'un combat (Israël), Chris Marker, 1961, 58mn
20 h 30 *Morena clara* (Espagne), Florian Rey, 1935, 1h 52mn

Samedi 21 janvier

- Salle XI 15 h 00 *Le couronnement du Roi Pierre 1er de Serbie* (Royaume-Uni/Serbie), Arnold Meier Willson, 1904, 33mn
Broken barrier (Nouvelle-Zélande), Roger Mirams et John O'Shea, 1952, 71mn
18 h 00 *Shejari* (Inde), V. Shantaram, 1941, 2h 25mn
20 h 30 *Muna Moto* (Cameroun), J.P. Dikongue Pipa, 1975, 1h 40mn

Dimanche 22 janvier

- Salle I 15 h 00 *Beyrouth ya Beyrouth* (Liban), Maroun Bagdadi, 1974, 1h 50mn
20 h 00 *A matter of life and death* (Royaume-Uni), Michael Powell et Emeric Pressburger, 1946, 1h 45mn

Exposition de photographies à l'UNESCO

Salle des Pas Perdus, Hall Miró, Espace Segur

Panorama du cinéma mondial

Exposition de photographies de films appartenant au patrimoine cinématographique des pays suivants : Allemagne, Argentine, Autriche, Australie, Bolivie, Brésil, Burkina Faso, Chili, Chine, Côte d'Ivoire, Danemark, Egypte, Equateur, Espagne, Estonie, Etats-Unis d'Amérique, Finlande, Grèce, Hongrie, Inde, Irlande, Israël, Italie, Japon, Lettonie, Liban, Ex-République yougoslave de Macédoine, Mali, Mexique, Niger, Norvège, Nouvelle-Zélande, Pérou, Portugal, République de Corée, République tchèque, Ukraine, Sénégal, Slovaquie, Slovénie, Suisse, Venezuela, Yougoslavie, Zaïre

Foyer de la Salle I

Aperçu de l'histoire des cinémas australien, britannique, français et suédois.

Salle des Actes

Exposition de dessins et marionnettes pour films d'animation (République tchèque).**Exposé sur la création et l'animation des marionnettes**

Tous les jours à 14h30 et 17h30.

ประธานาธิบดี

(คำแปล)

สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

เอกราช - เสรีภาพ - สันติสุข

=====

ที่ : 550KT/CTN

ประธานาธิบดี

แห่งประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

- อาศัยตามความใน มาตรา 103 ของรัฐธรรมนูญแห่งประเทศ
สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม;

- ตามข้อเสนอของ พณฯ นายกรัฐมนตรี หนังสือที่ 4756/TCCB ลง
วันที่ 29 สิงหาคม ค.ศ. 1995;

อนุมัติ

มอบ เหรียญมิตรภาพ ให้กับ ท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์ ที่ได้สร้าง
คุณูปการมากมายต่อภารกิจกอบกู้เอกราชของประเทศเวียดนาม

ฮานอย วันที่ 30 สิงหาคม ค.ศ. 1995

ลงนามแทนประธานาธิบดี

แห่งประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

รองประธานาธิบดี

(ลงนาม)

เหงียน ที บินห์

CHỦ TỊCH NƯỚC

Số: 550 KT/CTN

CỘNG HOÀ XÃ HỘI CHỦ NGHĨA VIỆT NAM
Độc lập - Tự do - Hạnh phúc

=====

CHỦ TỊCH
NƯỚC CỘNG HOÀ XÃ HỘI CHỦ NGHĨA VIỆT NAM

- Căn cứ vào Điều 103 của Hiến pháp nước Cộng hoà Xã hội chủ nghĩa Việt Nam;
- Theo đề nghị của Thủ tướng Chính phủ tại tờ trình số 4756/TCCB ngày 29 tháng 8 năm 1995;

QUYẾT ĐỊNH:

Tặng: Huân chương Hữu nghị cho Bà Than-Phu-Ding Phun-xúc Pha-nôm-dông, đã có nhiều đóng góp cho sự nghiệp của Cách mạng Việt Nam.

Hà Nội, ngày 30 tháng 8 năm 1995

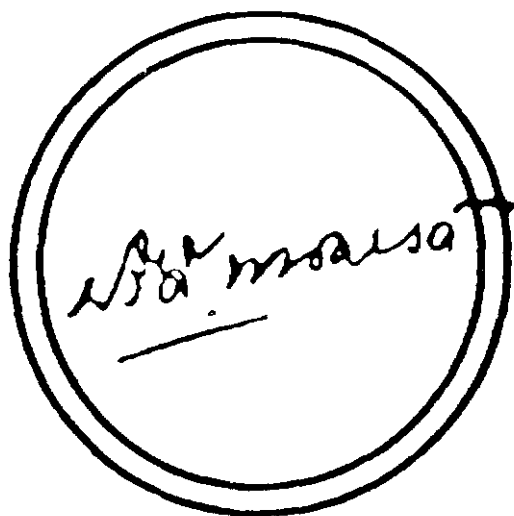
KT. CHỦ TỊCH
NƯỚC CỘNG HOÀ XÃ HỘI CHỦ NGHĨA VIỆT NAM
PHÓ CHỦ TỊCH
Đã ký: Nguyễn Thị Bình

Sao nguyên văn bản chính

TL. BỘ TRƯỞNG BỘ NGOẠI GIAO
CHỖ VÀNG PHÒNG

Vũ Chí Công

รายชื่อคณะกรรมการ
มูลนิธิปรีดีพหุมยงค์

ร าย ชื่ อ ค ณ ะ ก ร ร ม ก ร มู ล นี ยั ป ร ี ตี พ น ม ย ง ค์

ก ร ร ม ก า ร จั ด ก า ร

๑. ท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์	ประธานกรรมการ
๒. นายเสวตร เปี่ยมพงศ์สานต์	รองประธานกรรมการ
๓. นายศุภศิษย์ ปาปรุงพงศ์	รองประธานกรรมการ
๔. นางสาววารี หะจวนนท์	กรรมการและรักษาการเหรัญญิก
๕. นายสุภัทร สุพนธวัธ	กรรมการดูแลอนุสรณ์สถาน
๖. นายเจิมศักดิ์ ปิ่นทอง	กรรมการ
๗. นายชาณุวิทย์ เกษตรศิริ	กรรมการ
๘. นายเตชา สุทธินันท์	กรรมการ
๙. นายพนม เอี่ยมประยูร	กรรมการ
๑๐. นายพิภพ ธงไชย	กรรมการ
๑๑. นายศิริ สันตบุตร	กรรมการ
๑๒. นายสมคิด พนมยงค์	กรรมการ
๑๓. นายเสน่ห์ จามริก	กรรมการ
๑๔. นายอดิศร เพียงเกษ	กรรมการ
๑๕. นายอำนาจ เย็นสหาย	กรรมการ
๑๖. ผู้อำนวยการสถาบันปรีดี พนมยงค์	กรรมการ
๑๗. นายปรีชา สุวรรณทัต	กรรมการเลขานุการ

กรรมการกลาง

๑. ท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์	ประธานกรรมการ
๒. นายเสนาบดี เปี่ยมพงศ์สานต์	รองประธานกรรมการ
๓. นายภักดา จุฑาทอง	กรรมการ
๔. นายคำนวน ชโลปถัมภ์	กรรมการ
๕. นายจำรูญ ปิยะมุตระ	กรรมการ
๖. นายเจิมศักดิ์ ปิ่นทอง	กรรมการ
๗. นายชาญ แก้วชูใส	กรรมการ
๘. นายชาญวิทย์ เกษตรศิริ	กรรมการ
๙. นายเดชา สอนันท์	กรรมการ
๑๐. คุณหญิงนงเยาว์ ชัยเสรี	กรรมการ
๑๑. นายบุญชู โรจนเสถียร	กรรมการ
๑๒. นายประภาศน์ อวยชัย	กรรมการ
๑๓. นายประมวล สภาวสุ	กรรมการ
๑๔. นายพิภพ ภูมิไชย	กรรมการ
๑๕. นายมานิต ปางมณี	กรรมการ
๑๖. นายระวี ฤกษ์จำนง	กรรมการ
๑๗. นางสาวฉวี อุปอินทร์	กรรมการ
๑๘. นางสาวศรี หะวานนท์	กรรมการ
๑๙. ดร.วิจิตรวงศ์ ณ อยุธยา	กรรมการ
๒๐. นายวิเชียร พัดมนัส	กรรมการ
๒๑. นายวิเชียร วัฒนคุณ	กรรมการ
๒๒. นายศักดิ์ชัย บำรุงพงศ์	กรรมการ
๒๓. นายศิริ สันตบุตร	กรรมการ
๒๔. นายสุขปรีดา พนมยงค์	กรรมการ
๒๕. นายสมคิด พนมยงค์	กรรมการ
๒๖. นายสัมพัทธ์ พึ่งประดิษฐ์	กรรมการ
๒๗. นายสุขวิช รังสิตพล	กรรมการ
๒๘. นายสุภัทร สุนทรวิทย์	กรรมการ
๒๙. นายสุวัฒน์ วรดิลก	กรรมการ
๓๐. นายเสน่ห์ จามริก	กรรมการ
๓๑. นายอดิศร เพียงเกษ	กรรมการ
๓๒. นายอำนาจ เอ็นสนาย	กรรมการ
๓๓. นายปรีชา สุวรรณทัต	กรรมการเลขานุการ

สถาบันปรีดี พนมยงค์

เพื่อเป็นอนุสรณ์แด่ ฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์ มูลนิธิปรีดี พนมยงค์ ได้จัดสร้างสถาบันปรีดี พนมยงค์ขึ้น ณ ซอยทองหล่อ ถนนสุขุมวิท กรุงเทพฯ บนเนื้อที่ ๓๗๑ ตารางวา ซึ่งมูลนิธิไชยวนา ได้อุทิศให้เพื่อดำเนินกิจกรรมสร้างสรรค์ ยังประโยชน์ต่อประชาชนทั่วไป

สถาบันปรีดี พนมยงค์ เป็นสถาบันทางวิชาการที่สนับสนุนส่งเสริมให้มีการสืบทอดแนวความคิดอุดมการณ์สันติธรรม ของนายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส โดยมุ่งเน้นการศึกษาในทางวิชาการ ค้นคว้า และวิเคราะห์ในด้านต่างๆ เพื่อนำมาปรับใช้อย่างประสานสัมพันธ์กับสภาพปัญหาของสังคมปัจจุบัน

สถาบันปรีดี พนมยงค์ ยังเป็นเวทีทางศิลปวัฒนธรรม อันเป็นสมบัติของมนุษยชาติทุกแขนง เพื่อเป็นสื่อให้ความดีและสัจจะทางสังคม ได้แสดงออกสู่สาธารณะอย่างงดงามมีสุนทรียภาพ

น.ส. นรมงคล

คณะกรรมการสถาบันปริทัศน์ พนมยงค์

๑. ทนายทฤษฎีพจนศุข พนมยงค์	ประธานอำนวยการ
๒. ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี	รองประธานกรรมการอำนวยการ
๓. ศาสตราจารย์ ดร.วารี พนมยงค์	กรรมการ
๔. นายกสมาคมมหาวิทยาลัยรวมศาสตร์	กรรมการ
๕. ประธานชมรม ต.ม.ธ.ภ.สัมพันธ์	กรรมการ
๖. ประธานคณะกรรมการบริหาร
สถาบันปริทัศน์ พนมยงค์	กรรมการ
๗. ผู้อำนวยการคณะกรรมการบริหาร
สถาบันปริทัศน์ พนมยงค์	กรรมการและเลขานุการ

คณะกรรมการบริหารสถาบันปรีดี พนมยงค์

๑. ศ.เสนห์ จามริก	ประธานกรรมการบริหาร
๒. ประธานชมรม ค.ม.ธ.ก.สัมพันธ์	รองประธานกรรมการบริหาร
๓. อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	รองประธานกรรมการบริหาร
๔. นายสุภัทร สุคนธ์วิทย์	รองประธานกรรมการบริหาร
๕. ศ.เสนห์ จามริก	กรรมการฝ่ายวิชาการ
๖. นายสัมพันธ์ พึ่งประติษฐ์	กรรมการฝ่ายบริการประชาชน
๗. นางดุชนฎี บุญทศนกุล	กรรมการฝ่ายศิลปวัฒนธรรม
และประชาสัมพันธ์
๘. ผศ.ดร. วิษณุ วารัญญ	ผู้อำนวยการ
๙. นายพิภพ ธงไชย	รองผู้อำนวยการ
๑๐. นายสันติสุข โสภณสิริ	กรรมการ
๑๑. นางสาวจุรีย์ อัดถจรรยากุล	กรรมการ

มูลนิธิพนมยงค์

เจ้าหน้าที่ของมูลนิธิและสถาบันปริัติ พนมยงค์

๑. นายสินธุ์สวัสดิ์ ยอดบางเตย
๒. นางสาวจันทรี ไล่ ล้อ
๓. นางสาวธัญญา หุตานนท์
๔. นางกุล หล่มชมชื่น
๕. นายบุญมา น้อยบาท

มูลนิธิและสถาบันปริัติ พนมยงค์

๖๕/๑ สุขุมวิท ๕๕ (ซอยทองหล่อ) เขตคลองเตย กรุงเทพฯ ๑๐๑๑๐

โทรศัพท์ ๓๘๑-๓๘๖๐ - ๑ โทรสาร ๓๘๑-๓๘๕๙

การบริจาค เช็ก สั่งจ่าย มูลนิธิปริัติ พนมยงค์

ธนาณัติ หรือ ตัวแลกเงิน สั่งจ่าย มูลนิธิ ปริัติ พนมยงค์ (ปณ.สันติสุข)

“นับแต่ปี ๒๔๔๐ เป็นต้นมา แม้นายปรีดิฯ จะหลุดพ้นเวที
การเมืองของประเทศไทยโดยไม่อาจหวนคืนมาอีก แต่ตลอด
เวลาที่เขาเกี่ยวข้องกับเมืองอยู่ในต่างแดน เขายังมีความ
กระตือรือร้นในการแสดงบทบาททางความคิด ต่อการเมือง
ภายในประเทศไทย และการเมืองระดับโลก เขาได้พูดและ
เขียนบทความหนังสือเป็นอันมากที่แสดงทัศนะประชาธิปไตย
สิทธิมนุษยชนและสันติภาพที่ต่อต้านเผด็จการทั้งฝ่ายซ้าย
และฝ่ายขวา เขาคัดค้านการสร้างและสะสมอาวุธนิวเคลียร์
คัดค้านการทำสงครามทุกรูปแบบ และยังคงเตือนรัฐบาลไทยอยู่
เนืองๆ มิให้ตกเป็นเหยื่อของสงครามโดยตัวแทน โดยให้
ประเทศไทยยึดถือหลักความเป็นกลางและการอยู่ร่วมกัน
อย่างสันติอย่างเคร่งครัด”

ISBN 974-7962-67-5

9 789747 962673

ราคา ๖๐ บาท

หนังสือวิชาการชุด

ครบรอบ ๑๐๐ ปี ชาตะกาลนายปรีดิ พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส

(๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๔๓-๒๕๔๓)

จัดพิมพ์เผยแพร่โดย สถาบันปรีดิ พนมยงค์